

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหาร โครงการอาหารกลางวันครบทุกคนอย่างมีคุณภาพ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัด โครงการอาหารกลางวัน ใน โรงเรียน
2. การบริหารงาน โครงการอาหารกลางวัน ใน โรงเรียน
3. หลักการจัด โครงการอาหารกลางวัน ใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. แนวทางในการดำเนินการจัด โครงการอาหารกลางวัน ใน โรงเรียน
5. ปัญหาและอุปสรรคในการจัด โครงการอาหารกลางวัน
6. การจัด โครงการอาหารกลางวัน ของ โรงเรียน ใน ประเทศไทย
7. การสัมภาษณ์
8. วงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA)
9. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
10. บริบทโรงเรียน
 - 10.1 โรงเรียนเมืองวาปีปทุม
 - 10.2 โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม
 - 10.3 โรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม
 - 10.4 โรงเรียนบ้านแวงนคร “สังฆวิทยา”
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 11.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

1. ความหมายของโครงการอาหารกลางวัน

โครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน รับประทาน อาหารที่สะอาด มีคุณค่าเหมาะสมกับความต้องการ ได้มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของ โครงการอาหารกลางวันไว้หลายประการ ดังนี้

อนุรักษ์ บุญจันทร์ (2547 : 11) โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การจัด โครงการอาหารกลางวัน เพื่อส่งเสริมโภชนาการให้แก่ นักเรียนได้รับประทานอาหารที่สะอาด มี คุณค่าเหมาะสมกับความต้องการ เป็นการช่วยเหลือนักเรียนยากจน ให้มีอาหารกลางวันรับประทาน

ประยงค์ จินดาวงศ์ (2548 : 94) โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การจัดอาหาร กลางวันในโรงเรียนเป็นความพยายามอย่างยิ่งของผู้บริหาร คณะครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะจัด อาหารให้นักเรียนเป็นอาหารกลางวันในโรงเรียน 1 มื้อ เพื่อบรรเทาความหิวโหยและเพื่อส่งเสริม สุขภาพและภาวะโภชนาการที่ดีแก่นักเรียน โดยการจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ สะอาด ถูกหลักสุขาภิบาลอย่างเพียงพอ

จักรพงษ์ บุญเลิศ (2549 : 10) ได้กล่าวว่า โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง โครงการที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการจัดอาหารให้นักเรียนได้รับประทานอาหาร กลางวันที่ โรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะ โภชนาการที่ดี มีการเลือกอาหารที่ถูกต้อง ตามกำลังเงิน และเศรษฐกิจ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และสุขนิสัย ที่ดีในการ รับประทานอาหาร

สรุปได้ว่า โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของ โรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอต่อ ความต้องการของร่างกาย เพื่อให้มีการพัฒนาการตามวัย พร้อมทั้งสร้างเสริมสุขนิสัย และมารยาท ในการรับประทานอาหารให้แก่ นักเรียน โดยมีคณะบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู คนงาน ภารโรง และอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงาน

2. ความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน

โครงการอาหารกลางวันมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อส่งเสริมภาวะ โภชนาการที่ดีและ เพียงพอดต่อความต้องการของร่างกายนักเรียน ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดโครงการอาหาร กลางวันไว้หลายประการ ดังนี้

ชวลิต พุททวงศ์ (2545 : 51) ในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ สำคัญประการหนึ่ง ที่มักจะไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง คือ ตัวเด็กแม้ว่าหลักสูตรการจัดการเรียน

การสอน คุณภาพของครูจะดีเพียงไรก็ตาม หากคุณภาพของเด็กยังไม่เอื้ออำนวยให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้เป็นไปได้อย่างสูงแล้ว ผลที่ได้รับย่อมต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ เด็กที่มีคุณภาพจะต้องมีร่างกายแข็งแรง และมีสมองพร้อมที่จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่เด็กจะมีคุณภาพที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่ส่งเสริมหลายประการ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านโภชนาการ เพราะการเจริญเติบโตของร่างกายทุกส่วน ต้องการอาหารในการเสริมสร้าง ซ่อมแซมและบำรุงให้ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ อาหารยังช่วยเสริมความสามารถในการใช้สมองให้เกิดประโยชน์ในการคิดแก้ปัญหาส่งเสริมสุขภาพจิตให้อยู่ในสถานะที่ดี การบริโภคอาหารให้ได้สัดส่วนตามวัยและถูกสุขลักษณะของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กวัยเรียนเป็นระยะที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโตย่อมต้องการอาหารที่จะไปบำรุงร่างกาย ส่งเสริมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย รวมทั้งส่งเสริมการเจริญเติบโตทางสมอง เพิ่มพูนความคิดด้านสติปัญญา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 4) ได้มีความมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ดังนี้

1. ดูแลจัดการให้นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่า
2. ดูแลจัดการให้นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันทุกคนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าเหมาะกับวัย
3. ตรวจสอบคุณภาพอาหารเพื่อให้มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการสะอาด ถูกหลักอนามัย สำหรับนักเรียน
4. บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตร เชื่อมโยงกับโครงการอาหารกลางวัน
5. จัดทำกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เช่น โครงการส่งเสริมผลิตผลเพื่ออาหารกลางวัน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เป็นต้น
6. ประสานความร่วมมือจากองค์กรหน่วยงานราชการเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น ส่งเสริมการสร้างผลิตผลในโรงเรียน การจัดหาอาหารกลางวันให้นักเรียน เป็นต้น
7. การนิเทศ ติดตามผลโครงการอาหารกลางวัน โดยเน้นการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้านต่าง ๆ โดยมีการบูรณาการเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรให้มากที่สุด

รัชฎาภา อมาตยกุล (2547 : 13) กล่าวว่า โครงการอาหารกลางวัน มีความมุ่งหมายสำคัญในการจัดขึ้น เพื่อช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทาง

โภชนาการครบถ้วนเพื่อเป็นการสร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดี ให้นักเรียนมีร่างกายสมบูรณ์และแข็งแรง

สรุปได้ว่า การจัดหาอาหารสำหรับเด็กวัยเรียน เป็นภาระกิจอย่างหนึ่งที่ครูและผู้ปกครองของเด็กจะต้องร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รับอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และในบางกรณีที่จะเป็นการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการที่เกิดขึ้นด้วย

3. ประโยชน์ของการจัดหาอาหารกลางวันในโรงเรียน

ประโยชน์ของการจัดหาอาหารกลางวันในโรงเรียน มีประโยชน์โดยตรงแก่เด็กนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่ขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันฟรีทุกวัน มีผลดีต่อผู้ปกครอง เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านโภชนาการแก่ชุมชน เป็นการช่วยสังคมและประเทศชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีอัตราการเจริญเติบโตสูงมาก ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างมาก เด็กในวัยนี้ต้องการการเลี้ยงดูที่ดี โดยต้องได้รับอาหารที่มีคุณค่าอย่างเพียงพอ การช่วยเหลือเด็กยากจนให้มีอาหารรับประทาน โดยอาศัยงบประมาณจากรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียวมอบให้โรงเรียนไปดำเนินการ ซึ่งหมดไปกับการจัดหาอาหารให้เด็กในแต่ละปี ไม่อาจช่วยให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนยั่งยืนอยู่ได้ และไม่อาจช่วยให้เด็กทุกคนมีอาหารกลางวันรับประทานได้ตลอดไป ความร่วมมือจากภาคเอกชน มูลนิธิ คณะบุคคล หรือผู้มีจิตกุศลต่าง ๆ จะช่วยเสริมแรงให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนไทยทุกคนในระดับประถมศึกษาได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพจนอ้อมทุกคนได้

กองโรงเรียน สำนักการศึกษา (2545 : 1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ดังนี้

1. นักเรียนจะได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการและสุขภาพอย่างทั่วถึง
2. สุขภาพพลานามัยและการเจริญเติบโตทางร่างกายสติปัญญาของนักเรียนจะพัฒนาได้ตามเกณฑ์มาตรฐานทางร่างกายของกระทรวงสาธารณสุข
3. นักเรียนจะเกิดอุปนิสัยในการรับประทานอาหารที่ถูกหลักอนามัย รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย พร้อมทั้งมารยาทในการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง
4. นักเรียนจะมีพัฒนาการที่ดีทุกด้าน เติบโตขึ้นเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 26-27) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโครงการอาหารกลางวันไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้รู้จักหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับโภชนาการ การเกษตรจากการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักโภชนาการ วิธีปฏิบัติและมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร สามารถนำไปใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของตน
3. นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้นมีความสามารถในการเรียน อันจะทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของชาติในอนาคต
4. นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง โดยบิดา มารดา หรือผู้ปกครองไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียราคาประหยัด
5. นักเรียนมีพัฒนาการดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อันจะส่งให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีประโยชน์ คือ นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันซึ่งเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ได้พัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ อันจะเกิดผลดีต่อการเรียนของนักเรียน และนักเรียนมีความรู้ทางด้านโภชนาการในการรับประทานอาหาร

4. ความหมายของคุณภาพ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542 : 63) ได้ให้ความหมายไว้ว่าคุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดี ลักษณะประจำตัวบุคคล หรือสิ่งของ

เกษม พิพัฒน์บัญญัติกุล (2551 : 1) กล่าวว่า ว่าคุณภาพ หมายถึง คุณสมบัติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวสินค้าเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค สำหรับอุตสาหกรรมการผลิตยังต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ทำงานด้วย ต้องจัดสภาวะของการทำงานให้ผู้ทำงานมีความพึงพอใจ ทั้งไม่มีมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และต้องทำได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำ

สุวรรณี แสงมหาชัย (2554 : 7) กล่าวว่าสรุป "คุณภาพ" หมายถึง ความคาดหวังหรือความต้องการของประชาชนที่มีต่อสินค้าหรือการให้บริการ

สรุปได้ว่า คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ของสินค้าและบริการที่องค์กรต้องตอบสนองและสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ทั้งภายในและภายนอก โดยมีต้นทุนการดำเนินงานที่เหมาะสม

5. การควบคุมคุณภาพอาหารในโรงเรียน

รัชนี วรจินดา (2544 : 313) ได้กล่าวถึง การควบคุมคุณภาพอาหาร หมายถึง การประกันว่าการผลิตอาหารแต่ละวันนั้นมีรสชาติ ผิวสัมผัส ลักษณะอาหารที่น่ารับประทาน และมีคุณค่าทางโภชนาการ ถ้าต้องการอาหารที่มีคุณภาพดีเลิศแล้ว จะต้องซื้อวัตถุดิบหรือใช้เทคโนโลยี หรือมีการผลิตที่มีคุณภาพดีเลิศ ซึ่งระดับชั้นยอดนั้นก็มักจะเป็นวัตถุดิบที่แพงที่สุด ส่วนราคานั้นไม่จำเป็นต้องสูง ตามราคาต้นทุนของวัตถุดิบเสมอไป ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1. ปริมาณของอาหารไม่จำเป็นต้องมากแต่ขอให้ตั้งมาตรฐานของปริมาณเอาไว้ให้แน่นอน

2. คุณภาพที่ดีจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอาหาร เช่น ผลิตจากวัตถุดิบที่มีราคาแพงโดยเน้น “คุณภาพเป็นเลิศ” อาหารนั้นก็ควรมีความสดใหม่

ความสำเร็จของโรงเรียนนั้น จะต้องให้นักเรียนใส่ใจในรสชาติอาหาร ลักษณะอาหาร ถึงเหล่านี้ นักเรียนจะจดจำและพึงพอใจ

คุณภาพ เป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาหาร ถ้าอาหารมีคุณภาพดี อาหารดีในโรงเรียนทำให้นักเรียนมีสุขภาพดี ฉะนั้น การจัดการกลางวันจึงต้องระมัดระวังในเรื่องคุณค่าทางโภชนาการ ถ้าจัดไม่ดี เด็กไม่กินอาหาร ปัญหาอื่น ๆ ก็จะมาตาม

คุณภาพที่มีมาตรฐาน จะต้องมาจากการจัดการที่ดี และจะต้องอาศัยฝีมือที่ดี ซึ่งมีข้อเสนอแนะการควบคุมคุณภาพอาหาร โดยมีข้อควรคำนึง ดังนี้

1. ต้องเข้าใจในคุณภาพอาหารที่มีมาตรฐาน มีการจัดการดี ซึ่งมีหลายวิธีที่ช่วยให้มีมาตรฐาน เช่น เครื่องปรุงดี ลักษณะของอาหารในงานสำรับน่ารับประทาน รสอร่อย

2. ต้องยอมรับว่า คุณภาพมาตรฐานเกิดจากการจัดการที่ดี ต้องพยายามติดตามประเมินผลจากนักเรียน ถึงแม้ว่าอาหารบางอย่างไม่อยู่ในรสที่ชอบ โรงเรียนก็ต้องเปลี่ยนแปลงให้ถูกใจนักเรียน

3. ต้องติดตามเทคนิควิธีการผลิต วิธีทำให้อาหารมีคุณภาพสูง ซึ่งมักพบว่าคุณภาพของอาหารที่มีคุณภาพต่ำเพราะไม่ระมัดระวังในการเตรียม ไม่รู้เทคนิควิธีปรุง ตัวอย่าง เช่น เศษไก่ (กระดูก เศษเนื้อ เศษไขมัน) ควรจะนำไปทำอะไรได้อ่าง

4. อาหารที่ทำสำเร็จด้วยเครื่องปรุง หรือสูตรมาตรฐานก็ควรมีการควบคุมคุณภาพ ทดสอบคุณภาพ และจำเป็นต้องปรับเครื่องปรุง ให้เหมาะสมก่อน

อุไรรัตน์ เพชรสิงห์และคณะ (2552 : 301) ได้กล่าวถึง การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) หมายถึง กระบวนการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลรักษาและแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีข้อบกพร่องหรือมีผลเสียหายเกิดขึ้น ได้น้อยที่สุดการควบคุมคุณภาพอาหารเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำการควบคุมตั้งแต่วัตถุดิบจนถึงผลิตภัณฑ์สำเร็จ ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ หมายถึง การเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีเกณฑ์คุณภาพตามข้อกำหนดและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการใช้ เช่น การกำหนดเกณฑ์คุณภาพของเนื้อวัว เนื้อสุกร เนื้อไก่ ปลา กุ้ง ผักและผลไม้ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการนำมาใช้ประกอบอาหาร

2. การควบคุมการประกอบอาหาร หมายถึง การควบคุมวิธีการปรุง ปริมาณและการใช้เครื่องปรุง ตลอดจนรสชาติอาหารให้สม่ำเสมอ

3. การควบคุมการบริการอาหาร หมายถึง การควบคุมความสะอาดของผู้ประกอบอาหารและวิธีการบริการอาหาร ควบคุมความสะอาดของภาชนะและอุปกรณ์ที่ใช้ ควบคุมความสะอาดและความเป็นระเบียบของโรงอาหาร ตลอดจนการรังสิ่งจุงใจต่าง ๆ ที่เป็นไปในลักษณะสร้างสรรค์

4. การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หมายถึง อาหารปรุงสำเร็จที่ผลิตออกมาต้องมีความสม่ำเสมอ ทั้งในด้านรสชาติ เครื่องปรุง คุณค่าอาหารและความปลอดภัย

การจัดอาหารนอกจากกระบวนการทั้ง 4 ขั้ตอนแล้ว วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของการควบคุมคุณภาพ คือ อาหารที่สะอาดและปลอดภัย ดังนั้น การควบคุมคุณภาพอาหารทั้ง 4 ขั้ตอนที่กล่าวมานี้ จึงต้องให้อาหารมีความสะอาด และปลอดภัยเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ในการควบคุมคุณภาพอาหารในโรงเรียนนั้น จะต้องดูแลและควบคุมทุกเรื่อง เช่น คุณภาพของเครื่องมือเครื่องใช้ วัตถุดิบ (อาหารสด) การล้าง การทำความสะอาด การทำให้ทันเวลา การให้บริการที่ดี และมีอาหารที่เพียงพอ มีคุณภาพครบทั้ง 5 หมู่ มีสภาพอาคารสถานที่ที่สะอาด มีน้ำดื่มสะอาดที่เพียงพอ และมีบุคลากรที่ให้บริการ ควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบติดตามอยู่เสมอ

การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

ได้มีนักวิชาการให้ความหมาย ของการบริหารงาน โครงการอาหารกลางวันไว้ดังนี้

ชัยฤกษ์ วราวิทยา (2536 : 11) ได้ให้ความหมายการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า หมายถึง การบวนการบริหารที่เป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนต้องมีความสัมพันธ์ สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 24) ได้ให้ความหมายการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันว่า หมายถึง การวางแผนส่งเสริมโครงการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่ดีให้นักเรียน

ดาวรุ่ง คีรีแสง (2545 : 1) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า หมายถึง การวางแผนเพื่อบริการด้านอาหาร มุ่งให้นักเรียนขาดแคลนได้มีอาหารกลางวันรับประทานที่ถูกหลักโภชนาการ

ณรงค์ เจริญผล (2543 : 12) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า หมายถึง การวางแผน เพื่อมีอาหารกลางวันเพื่อรับประทานที่โรงเรียน ส่งเสริมภาวะโภชนาการ มุ่งประโยชน์ทางการศึกษา ช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน สร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง จัดหางบประมาณ สื่อการเรียนการสอนมาสนับสนุนจะช่วยให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน มีการสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 1-14) ได้กำหนดไว้ว่า การบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน ที่มีประสิทธิภาพ ต้องดำเนินการให้ครบขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผล

สรุปได้ว่า การบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน การวางแผน การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผลโครงการ เพื่อให้ นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าถูกหลักโภชนาการ

หลักการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โครงการอาหารกลางวัน เป็นโครงการที่เกิดจากความตระหนักของรัฐบาลที่มุ่งแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการในเด็ก ซึ่งพบว่า นักเรียนประถมศึกษาจำนวนมากขาดแคลนอาหารกลางวัน หรือมีอาหารกลางวันแต่ปริมาณไม่เพียงพอ หรืออาหารมีคุณภาพต่ำ ทำให้ภาวะการเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข โครงการอาหารกลางวัน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2495 กระทรวงศึกษาธิการได้ทดลองจัดอาหารกลางวันแก่นักเรียนในสังกัด ซึ่งพบว่า โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินงานทำให้ไม่สามารถจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนขาดแคลนได้อย่างทั่วถึง

ในปี พ.ศ. 2530 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เล็งเห็นความสำคัญของโครงการอาหารกลางวัน จึงกำหนดนโยบายให้โรงเรียนดำเนินโครงการอาหารกลางวันทุกโรงเรียน ก่อนวันที่ 5 ธันวาคม 2530 ภายใต้คำขวัญ 60 พรรณามหาราชา เด็กประถมศึกษาไม่หิวโหย ต่อมา ในช่วงปลายปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลเร่งรัดช่วยเหลือเด็กในระดับประถมศึกษาที่มีภาวะทุพโภชนาการ และขาดแคลนอาหารกลางวัน กำหนดให้มีกฎหมายพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 สาระสำคัญ คือ จัดตั้งกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาวงเงิน 6,000 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายสำหรับการสนับสนุนและช่วยเหลือภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษาและการประชาสัมพันธ์ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็ก

ในปี พ.ศ. 2542 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาหาร ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการแต่ลำพังได้ ส่งผลกระทบต่อนักเรียนขาดแคลนอีกจำนวนหนึ่งยังไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2542 ให้ถือว่า การส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันอิ่มทุกวันเป็นนโยบาย สำคัญของรัฐบาล โดยเห็นชอบให้มีความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้รับ รับประทานอาหารอิ่มทุกวันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และทุกกระทรวง ทบวง กรม ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ถ่ายโอนงบประมาณค่าอาหารกลางวัน ไปให้กระทรวงมหาดไทย ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดตั้งและจัดสรรงบประมาณเองมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 จนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาร่างกายของนักเรียนให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง และมีน้ำหนักส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์อ้างอิง เพื่อประเมินภาวะการเจริญเติบโตของนักเรียนของกรมอนามัย กระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อให้โรงเรียนบริหารจัดการให้เด็กทุกคนในโรงเรียนได้รับประทานอาหารกลางวัน โดยบูรณาการกับผลผลิตทางการเกษตร เพื่อโครงการอาหารกลางวัน
3. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในโครงการสร้างผลผลิต เพื่อโครงการอาหารกลางวัน
4. เพื่อจัดอาหารกลางวันที่มีทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการสูง

1. การดำเนินงานและงบประมาณโครงการอาหารกลางวัน

การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณค่าอาหารกลางวัน สำหรับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ ปี 2535 จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ปี 2542	จัดสรรคนละ 6 บาท	200 วัน	ร้อยละ 30	ของนักเรียนระดับอนุบาล 1-ป.6
ปี 2549	จัดสรรคนละ 10 บาท	200 วัน	ร้อยละ 40	ของนักเรียนระดับอนุบาล 1-ป.6
ปี 2550	จัดสรรคนละ 10 บาท	200 วัน	ร้อยละ 50	ของนักเรียนระดับอนุบาล 1-ป.6
ปี 2551	จัดสรรคนละ 10 บาท	200 วัน	ร้อยละ 60	ของนักเรียนระดับอนุบาล 1-ป.6
ปี 2552	จัดสรรคนละ 13 บาท	200 วัน	ร้อยละ 100	ของนักเรียนระดับอนุบาล 1-ป.6

2. กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

คณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ได้เห็นชอบให้นำเงินกองทุน จำนวน 6,000 ล้านบาท ไปซื้อพันธบัตรรัฐบาลช่วยชาติ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6.10 บาทต่อปี และนำเงินดอกผลที่สะสมประมาณ 2,000 ล้านบาท นำฝากกับสถาบันการเงินที่ให้ดอกเบี้ยสูง ๆ ทำให้ได้ดอกเบี้ยในแต่ละปีกว่า 400 ล้านบาท เพื่อนำมาช่วยเหลือการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

2.1 ค่าอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาในเอกชน พ.ศ. 2547-2549 จัดสรรให้นักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 12,965 คน โดยใช้เงินดอกผลกองทุนปีละประมาณ 27 ล้านบาท

2.2 ค่าอาหารมื้อเช้ามื้อเย็นสำหรับนักเรียนพักนอนในโรงเรียนสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 1,678 คน ใช้เงินดอกผลกองทุน ปีละประมาณ 6.7 ล้านบาท

2.3 ค่าอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนในโรงเรียนที่ประสบอุบัติเหตุ ภาคเหนือ และภาคกลาง เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 มีโรงเรียนได้รับงบประมาณ จำนวน 462 โรงเรียน เป็นเงินประมาณ 27.7 ล้านบาท

2.4 การดำเนินงานโครงการเงินทุนหมุนเวียนส่งเสริมผลผลิตเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยจัดสรรเงินดอกผลกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนประถมศึกษาสำหรับสร้างผลผลิต/รายได้ เพื่อนำไปสนับสนุนให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกคนทุก วัน เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2543 - 2550 ได้รับจัดสรร จำนวน 11,282 โรงเรียน เป็นเงินทั้งสิ้น 281,004,156 บาท ในปี 2550 จำนวน 2,997 โรงเรียน จำนวนเงิน 82 ล้านบาท นักเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือ 98,369 คน ปีละประมาณ 49 ล้านบาท

2.5 การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันแบบยั่งยืน เริ่มดำเนินงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 - 2550 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาดำเนินโครงการอาหารกลางวันแบบยั่งยืน โดยให้วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี จำนวน 46 แห่ง เป็นพี่เลี้ยงดูแลโรงเรียนดูแลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,200 โรงเรียน โดยใช้เงินดอกผลกองทุน รวมจำนวน 37.30 ล้านบาท ได้ดำเนินการ ดังนี้

2.5.1 ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ โดยการจัดอบรมความรู้

2.5.2 สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เพื่อนำไปผลิตในโรงเรียน

2.5.3 สนับสนุนวัสดุคิบบให้โรงเรียนเพื่อประกอบอาหารให้เด็กนักเรียน
สรุปประเด็นสำคัญในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ดังนี้

1. บุคลากรที่ดำเนินงานโครงการควรเป็นครู นักเรียน ภารโรง ผู้ปกครอง กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน
2. งบประมาณการเงินจากแหล่งต่าง ๆ เช่น รัฐบาล มูลนิธิ หรือสมาคม
3. โครงการอาหารกลางวันควรสัมพันธ์กัน การเรียนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยีโดยให้นักเรียนประกอบอาหารที่ถูกหลักโภชนาการเอง
4. อุปกรณ์เครื่องมือ ให้คำนึงถึงความเหมาะสม ประหยัด
5. สถานที่ที่ประกอบอาหาร ถูกหลักสุขาภิบาล
6. หลักการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน

จากการศึกษา พบว่า มีผู้ให้หลักการบริหารโครงการอาหารกลางวันไว้หลายประการ ดังนี้

ดาวรุ่ง คิริแสง (2548 : 15) ได้ยึดหลักการ คือ

1. คำนึงถึงประโยชน์แก่เด็กไม่มุ่งหวังกำไร
2. หลักการทางโภชนาการ
3. หลักการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

วีระพล สุวรรณนันทน์ (25 48 : 23) ได้สรุปว่า โครงการอาหารกลางวันมีหลักการ 3 ขั้นตอน

1. การวางแผน
2. การปฏิบัติตามแผน
3. การประเมินผล

ประชุม รอดประเสริฐ (2549 : 48) ได้สรุปว่า โครงการอาหารกลางวันมีหลักการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน
2. การจัดหน่วยงาน
3. การอำนวยความสะดวก
4. การควบคุม

สรุปได้ว่า หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนโรงเรียนสามารถเลือกจัดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบก็ได้ตามความพร้อมของโรงเรียนตามความเหมาะสมของสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครอง และเหมาะสมกับขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ควรจัดอาหารให้มีคุณค่าทางโภชนาการ มีสารอาหารครบ 5 หมู่ ถูกสุขลักษณะ และอยู่ในการควบคุมดูแลของครูอย่างใกล้ชิด

แนวทางในการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

โครงการอาหารกลางวันของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นโครงการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา และก่อนประถมศึกษาที่เริ่มดำเนินการมาแต่ไม่เพียงพอต่อการจัด ให้ได้ระดับประถมศึกษาและระดับก่อนประถมศึกษา ปัจจุบันได้รับประทานอาหารกลางวันในวันเปิดเรียนประมาณ 200 วัน ได้อย่างทั่วถึง

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 8-9) ได้ให้แนวทางในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยโรงเรียนที่จะดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนควรจะดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อม เพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่โรงเรียนต้องศึกษาสำรวจ ดังนี้

1.1 นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

1.1.1 จำนวนนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ

1.1.2 จำนวนนักเรียนขาดแคลนที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ

1.2 นักเรียนกลุ่มอื่น เช่น

1.2.1 นักเรียนที่นำอาหารมาจากบ้าน

1.2.2 นักเรียนที่มีเงินมาซื้อรับประทาน

1.3 บุคลากร กลุ่มบุคคลที่จะให้ความช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ซึ่ง

ได้แก่

1.3.1 บุคลากรในโรงเรียน เช่น ครู ภารโรง นักเรียน

1.3.2 บุคลากรหรือกลุ่มบุคคลจากภายนอก ผู้ปกครอง พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สัตวแพทย์อำเภอ

1.3.3 องค์กรหรือกลุ่มบุคคล เช่น กรรมการโรงเรียน กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน

1.4 ทุนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อาจได้จาก

1.4.1 งบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด จัดสรรในหมวดเงินอุดหนุน และส่วนที่ดอกผลของกองทุน

1) มูลนิธิต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2) ผู้บริจาค เช่น การบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา บริษัท ห้างร้าน สมาคม และชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

3) โรงเรียนจัดหาเอง ได้แก่ การจัดชุมนุมศิษย์เก่า การจัดงานประเพณีประจำปี การจัดงานวันเปิดภาคเรียน การจัดงานวันเกิดโรงเรียน

1.5 วัสดุอุปกรณ์การครัวและเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนต้องสำรวจวัสดุเหล่านี้ที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว และส่วนที่โรงเรียนต้องการซื้อเพิ่ม เพื่อใช้เตรียมผลผลิตการประกอบและการปรุงอาหาร

1.6 สถานที่ที่จะประกอบอาหาร สถานที่สำหรับให้นักเรียนได้นั่งรับประทาน
อาหารร่วมกันและบริเวณที่กินที่ใช้ในการทำเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

1.7 แหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบราคาถูกเพื่อใช้ประกอบอาหาร

2. แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษา
และสำรวจข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การจัดทำอาหารกลางวัน ได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียน
ควรแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันขึ้น เพื่อปฏิบัติตามนโยบายจุดมุ่งหมาย ควบคุม
ดูแล ให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน
ดำเนินไปสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ จึงให้หัวหน้าสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ
อาหารกลางวัน ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

- 2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานกรรมการ
- 2.2 ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา รองประธานกรรมการ
- 2.3 ผู้นำท้องถิ่น กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา
- 2.4 กรรมการศึกษา 1 ใน 3 กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา
- 2.5 ตัวแทนผู้ปกครอง กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา
- 2.6 ผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่โรงเรียน กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา
- 2.7 ครูผู้สอนโครงการเกษตร การเงิน กรรมการ
- 2.8 ครูหัวหน้าโครงการ กรรมการและเลขานุการ

นอกจากนี้โรงเรียนอาจจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อร่วมกันดำเนินโครงการในด้าน
ต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างคล่องตัว ความรับผิดชอบในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือหัวหน้าสถาบันต่าง ๆ วิธีที่ดีที่สุดสำหรับ
ผู้อำนวยการสถานศึกษาก็คือ การจัดตั้งคณะกรรมการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนขึ้น

3. ประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการ
โครงการอาหารกลางวันแล้ว ประธานควรเปิดประชุมกรรมการเพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ
โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งควรจะให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาและรับทราบ ดังนี้

- 3.1 ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน
- 3.2 เสนอรูปแบบและวิธีดำเนินการที่โรงเรียนสามารถจัดได้ โดยการจัดทำ

กำหนดการสอนและแผนการสอนย่อย บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ลง
มือปฏิบัติจริงและสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

- 3.3 ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน
- 3.4 กำหนดแนวทางในการประเมินผล

3.5 เรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

4. ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง เป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน จุดมุ่งหมายและขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัสดุคิบและแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

5. วางแผนการดำเนินงานตามโครงการ

โรงเรียนต้องคำนึงถึงขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้างการจัดการ การถนอมอาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนี้

5.1 การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

5.2 การเลือกสรรรูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทางและการดูแล

กลุ่มเป้าหมายได้ตามกำหนด

5.3 การใช้จ่ายงบประมาณให้พอเพียงตลอดปี

5.4 การจัดทำรายการอาหารเพื่อให้โรงเรียนมีอาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสมตามฤดูกาล และราคาประหยัด

5.5 การเตรียมสถานที่ ได้แก่ โรงอาหาร ห้องครัว ที่นั่งรับประทานอาหาร ที่จ่ายอาหาร อุปกรณ์และเครื่องใช้ที่จำเป็นอื่น ๆ โรงเรียนควรจัดเตรียมให้พร้อมก่อนดำเนินงานตามโครงการ

5.6 การเตรียมวัตถุดิบ ครูและนักเรียนเลือกซื้ออาหารที่มีราคาถูก แต่ให้คุณค่าทางโภชนาการสูง ตามประมาณการเพื่อนำมาประกอบอาหาร และจัดทำบัญชีรับ-จ่ายด้วยความซื่อสัตย์

5.7 การปฏิบัติจริง โรงเรียนควรจัดตารางสอนในช่วงก่อนพักกลางวัน ให้นักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.3-ป.6 ได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนสำหรับเตรียมอาหาร ประกอบอาหาร ดูแลการรับประทานอาหาร เก็บและล้างและการจัดการ โดยหมุนเวียนสลับหน้าที่กันไปในแต่ละครั้ง

5.8 การบริหารอาหาร โรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่มาก ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมากไม่สะดวกแก่การให้และการรับบริการ ควรทยอยให้นักเรียนมารับบริการอย่างมีระเบียบเพื่อสะดวกต่อการควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง

5.9 การทำความสะอาดสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ หลังจากการประกอบอาหารและรับประทานอาหารแล้ว นักเรียนต้องเก็บกวาด เช็ดถูสถานที่

รับประทานอาหารให้เรียบร้อย เพื่อให้มีช่วงอายุการใช้งานได้ยาวนาน ตลอดจนการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน

5.10 การเงินและการจัดทำบัญชี เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียน

6. การประเมินผลโครงการ โรงเรียนควรประเมินผล ดังนี้

6.1 โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันได้หรือไม่ มีปัญหาอย่างไร

6.2 นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันครบทุกคนหรือไม่

6.3 การเจริญเติบโตของนักเรียน มีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่

6.4 นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารหรือไม่

6.5 ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันหรือไม่

ประยงค์ จินดาวงศ์ (2548 : 107) กล่าวว่า การประเมินผลการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนทำได้ 2 วิธี ดังนี้

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการ ต้องยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

1.1 ปฏิทินปฏิบัติงาน

1.2 ความร่วมมือของบุคลากร

1.3 การบริหารงานงบประมาณ

1.4 ความคล่องตัวของการใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ วิธีประเมินผลอาจทำโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถาม สังเกต แล้วนำผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาแล้วมาวิเคราะห์และแปลผล

2. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ควรยึดหลักการดังต่อไปนี้

2.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.2 การเปรียบเทียบในด้านพฤติกรรมกรบร โภคของนักเรียน

2.3 การเปลี่ยนแปลงในด้านภาวะโภชนาการ เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง และความสมบูรณ์ของร่างกาย

2.4 การนำผลชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงมาวิเคราะห์ และแปลผล ควรนำผลการประเมินทั้ง 2 ข้อ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเมื่อเริ่มต้นโครงการ และปรับปรุงงานจัดร้านอาหารให้ดีขึ้นประเภทของโรงเรียนที่ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาขั้นพื้นฐานมีทั้งสิ้น 32,413 โรงเรียน เพื่อความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทางด้านเงินทุนจัดโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 39) แบ่งโรงเรียนเป็น 3 ประเภท คือ

1. โรงเรียนประเภทที่ 1 คือ โรงเรียนที่ผู้ปกครองนักเรียนไม่มีปัญหาเรื่องค่าอาหารกลางวัน โรงเรียนอยู่ในเมืองชุมชนหนาแน่น มีพื้นที่จำกัด มีนักเรียนมาก ไม่ขาดแคลนอาหารแต่การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนปฏิบัติงานเกษตรและงานบ้านไม่สามารถบรรลุตามกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะขาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม

2. โรงเรียนประเภทที่ 2 คือ โรงเรียนอยู่ในชุมชนใหญ่พอสมควร ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุน วิชาการ การกำกับติดตามจากหน่วยงานต้นสังกัด จัดกิจกรรมอาชีพพื้นฐาน เช่น เลี้ยงเป็ด ไก่ สุกร ปลา ปลูกพืชผักต่าง ๆ และใช้ผลผลิตจากการเรียนงานเกษตร ประกอบอาหารเพื่อลดต้นทุน

3. โรงเรียนประเภทที่ 3 คือ โรงเรียนที่สภาพธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร เช่น ดินไม่ดี ที่ดินไม่มี นักเรียนไม่มีเงินซื้ออาหาร งบประมาณที่ได้รับมีเพียงเล็กน้อย นักเรียนต้องอดอาหาร และมีจำนวนนักเรียนอยู่ไม่น้อยที่ไม่ได้รับประทานอาหารเข้ามาจากบ้าน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวัน

โครงการอาหารกลางวันเป็นการจัดอาหารกลางวัน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีอาหารกินเพื่อบรรเทาความหิว แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำมากมาย

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2548 : 7) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวัน มีดังต่อไปนี้

1. คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงานหน่วยงานหรือองค์การต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงานผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อองค์การหรือหน่วยงานนั้น ๆ

2. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงาน หากขาดเงินขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

3. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุ อุปกรณ์ หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็ย่อมจะเป็นอุปสรรค หรือก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน ฉะนั้นทรัพยากรในการบริหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงาน

4. การจัดการ (Management) การบริหารจำเป็นต้องมีการทำงานที่เป็นระบบ มีการจัดการที่ดี แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ การควบคุม ตรวจสอบรายงานเป็นไปอย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่แน่ชัด

ประชุม รอดประเสริฐ (2549 : 41) ได้กล่าวถึง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ไว้ดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ โรงเรียนควรเตรียมการ 3 ด้าน คือ

1.1 โรงอาหาร เพื่อให้นักเรียนมีสถานที่รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ มีความเป็นระเบียบสะอาด มีโต๊ะ เก้าอี้ มีอากาศถ่ายเทได้ดี

1.2 อาคารประกอบอาหาร จะต้องประกอบด้วยที่ประกอบอาหาร ที่เตรียมอาหาร หน่วยล้างที่เก็บภาชนะ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ และภาชนะบรรจุการถนอมอาหาร รวมทั้งแหล่งกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูลบ่อบำบัดน้ำเสีย และบ่อกำจัดไขมัน มีท่อระบายน้ำเสีย ไม่เป็นมลภาวะต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

1.3 พื้นที่การเกษตร โรงเรียนจะต้องเตรียมพื้นที่สำหรับการทำการเกษตรตามความเหมาะสม

ศิริลักษณ์ อุพานิช (2545 : 11) ได้กล่าวถึง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า น้ำเป็นสารอาหารที่จำเป็นต่อการทำงานต่าง ๆ ในร่างกายเด็กวัยเรียน จึงควรดื่มน้ำให้เพียงพอ โดยดื่มทุกครั้งที่หิว น้ำที่ดื่มควรเป็นน้ำสะอาด หรือเป็นเครื่องดื่มน้ำที่ให้ประโยชน์แก่ร่างกาย ดังนั้นไม่จะเป็นการดื่มน้ำหรือการนำน้ำมาประกอบอาหารก็ควรใช้น้ำที่สะอาด ไม่มีเชื้อโรคปนปลอมปน

สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวัน คือ คน เงิน ทรัพยากร หรือวัสดุ การจัดการ ซึ่งถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปก็จะทำให้การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันทำได้ไม่เต็มที่ หรือไม่เกิดประโยชน์กับนักเรียนเท่าที่ควร

การจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในประเทศไทย

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนของประเทศไทยนั้นเริ่มต้นยังไม่เป็นการจัดบริการอาหารกลางวันโดยตรง เมื่อปี พ.ศ. 2483 องค์การสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติได้ให้นมผงชนิดไม่มีไขมัน เพื่อแจกจ่ายให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งก็นับว่าเป็นกิจกรรมเริ่มต้นของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย (อุดมศิลป์ ศรีสมบูรณ์, 2521 : 57) การจัดโครงการอาหารกลางวันโดยตรงนั้น สามารถสรุปได้เป็น 2 ช่วงที่สำคัญ คือในช่วงของการดำเนินการในรูปแบบการทดลอง และในช่วงของ

การดำเนินการอย่างจริงจัง (วิระชัย ศรีเมือง, 2533 : 89) ช่วงของการดำเนินการในรูปแบบการทดลองโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาได้เริ่มจัดบริการโดยตรงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2495 ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ ได้เริ่มดำเนินการโครงการทดลอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 โดยกระทรวงศึกษาธิการ จากการทดลองในช่วง 20 ปีแรก มีจำนวนโรงเรียนที่ดำเนินการ 251 โรงเรียน จนกระทั่งสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2516 – 2519) มีจำนวนโรงเรียนดำเนินงานทดลองเหลือเพียง 156 โรงเรียน ซึ่งโครงการนี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลที่เพียงพอ ทำให้ต้องขอความช่วยเหลือจากองค์การหรือมูลนิธิต่างประเทศอยู่เสมอ พ.ศ. 2517 รัฐบาลเพิ่มความสำคัญในเรื่องนี้มากขึ้น เสนอแนะวิธีแก้ไขโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาประถมศึกษาช่วงของการดำเนินการอย่างจริงจังในช่วงนี้จะเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2520 โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้บรรจุโครงการอาหารกลางวันไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) และได้เพิ่มจำนวนโรงเรียนเพื่อดำเนินการตามโครงการมากขึ้นทุก ๆ ปีเรื่อยมา เมื่อ พ.ศ. 2523 ได้มีการโอนการศึกษาประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ รัฐบาลให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณและภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือมากขึ้น ต่อมาได้มีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2527 โดยมีเป้าหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันอย่างครบถ้วนก่อน วันที่ 5 ธันวาคม 2530 ภายใต้คำขวัญ “ฉลอง 60 พรรษา มหาราชชาติเด็กประถมศึกษาไม่หิวโหย” ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2530 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน โดยจัดให้โรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน ได้ดำเนินการครบทุกโรงเรียน และในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมุ่งเน้นเป้าหมายคุณภาพในการจัดโครงการอาหารกลางวันเป็นสำคัญ กล่าวคือมุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวัน ได้รับคุณค่าทางอาหารครบทุกหมู่ ลดปริมาณการขาดสารอาหารในนักเรียนให้ได้ร้อยละ 10 และจัดกิจกรรมในรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) ซึ่งปัจจุบันนี้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดโครงการอาหารกลางวันได้ครบทุกโรงเรียน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2530 เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 65) รัฐบาลซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตระหนักถึงความขาดแคลนอาหารกลางวันและภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนในระดับ

ประถมศึกษาและระดับก่อนประถมศึกษาจึงได้จัดตั้งกองทุนเพื่อดูแลปัญหาดังกล่าว และประกาศเป็นพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 42 ฉบับวันที่ 8 เมษายน 2535 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน 2535 เป็นต้นมา สาระสำคัญโดยสรุป มีดังนี้ คือ

1. วงเงินในการจัดตั้งกองทุน จำนวน 6,000 ล้านบาท โดยรัฐบาลจะจัดสรรเป็นทุนประเดิมให้ปีละไม่น้อยกว่า 500 ล้านบาท ซึ่งปัจจุบันในปีงบประมาณ 2543 รัฐบาลได้จัดสรรเงินสมทบกองทุนครบตามเป้าหมายแล้ว

2. การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันให้ใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดจากกองทุนเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน และใช้จ่ายสำหรับการสนับสนุน ช่วยเหลือภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สนับสนุนส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็ก

3. ในช่วงที่เงินกองทุนยังไม่ครบ 6,000 ล้านบาท รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณประจำปีเป็นค่าใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ปีละไม่น้อยกว่า 50 ล้านบาท

4. กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยความตระหนักว่า ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ และการขาดแคลนอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนจะส่งผลถึงประสิทธิภาพของการเรียนตลอดจนการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เช่น การเจริญเติบโต ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพ เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ดังนั้น รัฐบาลสมัยต่อ ๆ มาจึงมีนโยบายให้โครงการอาหารกลางวันขยายการดูแลไปถึงเด็กระดับก่อนประถมศึกษาและได้จัดสรรงบประมาณประจำปีเป็นเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวันให้แก่กระทรวงศึกษาธิการสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาของทุกสังกัดปัจจุบันมีหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณเพื่อการจัดอาหารกลางวัน จำนวน 7 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกรมการศาสนา กรมการปกครอง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครและกรมการศึกษานอกโรงเรียนการจัดสรรงบประมาณอันเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินโครงการอาหารกลางวันนั้น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 รับผิดชอบในการจัดตั้งและจัดสรรในปัจจุบันงบประมาณที่ใช้ดำเนินการมีอยู่ 2 ส่วน คือ

1. งบประมาณประจำปีในหมวดเงินอุดหนุน ประมาณปีละกว่า 1,000 ล้านบาท

2. งบประมาณจากดอกผลเงินกองทุนตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ประมาณปีละ 300 ล้านบาทในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ให้แก่นักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษาในสังกัด 7 หน่วยงาน ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น ประมาณ 8.3 ล้านคน อย่างไรก็ตามมีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องดูแลหลักอยู่ 2 กลุ่ม คือ

1.1 เด็กนักเรียนที่มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 1.3 ล้านคน เด็กในกลุ่มนี้จะต้องได้รับการดูแลด้านอาหารกลางวันทุกคน โดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นรายหัวจำนวน 10 บาท ต่อคนต่อวันเป็นเวลา 200 วันใน 1 ปี

1.2 กลุ่มที่มีอัตราเสี่ยงที่จะมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ หมายถึง เด็กนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันจะได้รับการบริการเป็นความสำคัญอันดับสอง ปัจจุบันจากการรายงานเด็กนักเรียนกลุ่มดังกล่าว มีมากกว่า 3.3 ล้านคน มีนักเรียนที่ได้รับการดูแลเพียง 1.4 ล้านคน วัตถุประสงค์ของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545 : 80) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า

1.2.1 เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกับวิชาต่างๆ ซึ่งมีวิชาแรงงานพื้นฐานการอาชีพและเทคโนโลยีเป็นแกนกลาง

1.2.2 เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

1.2.3 เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

1.2.4 เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

1.2.5 เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันจากการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันที่ผ่านมา แม้ว่าเด็กนักเรียนมีปัญหาด้านภาวะทุพโภชนาการจะได้รับการดูแลทุกคนก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าจำนวนนักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นข้อสังเกตว่าการจัดอาหารกลางวันมีคุณภาพเพียงพอหรือไม่ หรือมีปัญหาอื่นที่ส่งผลให้ การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ นอกจากนี้เด็กนักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการก็สามารถดูแลได้เพียงร้อยละ 50 ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว

สรุปได้ว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในประเทศไทย มุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวัน ได้รับคุณค่าทางอาหารครบทุกหมู่ ลดปริมาณการขาดสารอาหารในนักเรียน และจัดกิจกรรมในรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน

การสัมภาษณ์

1. ความหมายของการสัมภาษณ์

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการสัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

ธีรภาพ วัฒนวิจารณ์ (2554 : 121-123) การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนากันอย่างมีเป้าหมาย ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการโดยตรง และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

สมพงษ์ พันธุ์รัตน์ (2554 : 133-134) การสนทนา หมายถึง หรือเจรจาโต้ตอบกัน อย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างผู้ที่ต้องการทราบเรื่องราว ซึ่งเรียกว่า “ผู้สัมภาษณ์” และผู้ที่ให้เรื่องราว ซึ่งเรียกว่า “ผู้ให้สัมภาษณ์” เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า

สุภางค์ จันทวานิช (2553 : 173 – 181) การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนาซักถาม อย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะช่วยอธิบายสิ่งที่พบเห็นหรือสังเกตได้ แต่ยังไม่เข้าใจให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น การสัมภาษณ์จำเป็นต้องมีโครงสร้างของคำถาม และสามารถควบคุมทิศทางโครงสร้าง ของเนื้อหาให้เป็นเรื่องที่ต้องการทราบ หรือปัญหาในการวิจัย จุดสนใจของการสัมภาษณ์ คือ การหาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการหรือระบบ ความหมายที่เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์สังคมหนึ่ง ๆ มีอยู่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับระบบวัฒนธรรมโดยตรง

สรุปได้ว่า การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนาซักถามกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการโดยตรง และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2. รูปแบบการสัมภาษณ์

องอาจ นัยพัฒน์ (2549 : 173 – 181) ได้กล่าวถึง การสัมภาษณ์ว่าเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐาน โดยการสนทนาหรือการเจรจาโต้ตอบอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย คือ นักวิจัยในฐานะผู้สัมภาษณ์ และตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล หลักฐานการวิจัยในฐานะผู้ถูกสัมภาษณ์ ภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และลักษณะการสนทนาเป็นไปอย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้ในระหว่างทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานการวิจัย ตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักฐานการวิจัยมีโอกาสร้องขอให้นักวิจัยอธิบายความหมายของคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เมื่อมีข้อสงสัยเกิดขึ้น ในขณะที่นักวิจัยสามารถซักถามรายละเอียดบางอย่างเพิ่มเติมได้ เมื่อเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับยังขาดความชัดเจนและความครอบคลุมกลุ่มลึกพอ การสัมภาษณ์สามารถจำแนกตามลักษณะโครงสร้างของการสัมภาษณ์ได้ 3 ประเภท คือ

1. แบบมีโครงสร้างหรือแบบมีมาตรฐาน (Structured / standardized interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนจัดเตรียมชุดคำถามและวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและขั้นตอนล่วงหน้า มีการดำเนินงานแบบเป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือนักวิจัยในฐานะผู้สัมภาษณ์ใช้ชุดคำถามชุดเดียวกันและมีการเรียงลำดับก่อนและหลังของชุดคำถามเหมือนกัน ซึ่งการตั้งคำถามในลักษณะนี้ความจริงก็คือการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire – driven interview) เพราะคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีทั้งคำถามที่ต้องการคำตอบเจาะจง เช่น คำถามที่ต้องการข้อมูลทางด้านชีวสังคม (Socio – demographic data) อาทิ อายุ อาชีพ รายได้ และระดับการศึกษา และคำถามที่เปิดโอกาสให้ตอบได้ตามความต้องการ เช่น ความคิดเห็น ทักนะหรือข้อเสนอแนะที่มีต่อสิ่งใด ๆ ลักษณะคำถามในการสัมภาษณ์แบบนี้เป็นไปในการทำงานเกี่ยวกับชุดคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดที่อยู่ในแบบสอบถาม

2. แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi – structure interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน แบบเข้มงวดพอประมาณชุดคำถามในการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างแน่นอนตายตัว โดยนักวิจัยที่ทำการสัมภาษณ์ต้องถามในกรอบที่เตรียมมา และแบบมีโครงสร้างยืดหยุ่น โดยผู้สัมภาษณ์สามารถตั้งคำถามขึ้นเองในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ โดยยึดสาระสำคัญของชุดคำถามที่จัดเตรียมไว้เป็นแนวทาง เมื่อพิจารณาเห็นว่าควรตั้งคำถามดังกล่าวมีความเหมาะสมกับสภาวะการณ์ในขณะนั้น และทำให้ได้รับข้อมูลหลักฐานที่มีความละเอียดถูกต้องและครอบคลุมครบถ้วนในประเด็นที่ต้องการทราบ

3. แบบไม่มีโครงสร้างหรือแบบไม่เป็นทางการ (Unstructured / informal interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อสำรวจสภาวะการณ์เรียนรู้หรือทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์และบริบทแวดล้อมที่ต้องการศึกษาวิจัย นักวิจัยสามารถตั้งชุดคำถามสำหรับใช้สัมภาษณ์ในลักษณะได้ส่วนและตะล่อมให้ตัวอย่างผู้เข้าร่วมในการวิจัยเปิดเผยข้อมูลหลักฐานแท้จริงตรงกับประเด็นที่สนใจ ในทางปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานโดยใช้การสัมภาษณ์ประเภทนี้จะต้องอาศัยนักวิจัยที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยภาคสนาม และมีทักษะในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นธรรมชาติและได้ข้อมูลหลักฐานที่มีคุณภาพ โดยไม่รบกวนความเป็นส่วนตัวของตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักฐานและความเป็นปกติของบริบทในการวิจัยมากเกินไป

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2553 : 130 – 131) ได้กล่าวถึง รูปแบบการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ การสัมภาษณ์แบบนี้ไม่ต้องเตรียมการมากนัก เพียงแต่เตรียมจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์และคำถามไว้ล่วงหน้าเท่านั้น

2. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบนี้มีหลักเกณฑ์มากกว่าแบบแรก คือ ผู้สัมภาษณ์จะต้องเตรียมสถานที่ นัดวัน เวลาไปพบ หรือเชิญผู้ให้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้า

นันทา สิทธิราช (2549 : 140 – 141) ได้กล่าวถึง รูปแบบการสัมภาษณ์ว่า

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท

1.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Focused Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่เจาะจงหัวข้อเรื่องที่ต้องการข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวกับสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง โดยเฉพาะจากการดูภาพยนตร์ การสัมภาษณ์ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคลในเรื่อง ทัศนคติ ค่านิยม ในเรื่องที่ต้องการศึกษา

1.2 การสัมภาษณ์ที่ไม่กำหนดคำตอบล่วงหน้า (Non – directive Interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ต้องการรายละเอียดมากที่สุดในเรื่องที่ผู้ศึกษาต้องการ การสัมภาษณ์แบบลึกซึ้งจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ให้สัมภาษณ์มีความคุ้นเคยและให้คำตอบมากที่สุด และมีมากกว่าเป็นผู้ซักถาม เช่น การสัมภาษณ์ของนักจิตวิทยาต่อผู้ป่วย

1.3 การสัมภาษณ์แบบลึกซึ้ง (In – depth Interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ต้องการรายละเอียดมากที่สุดในเรื่องที่ผู้ศึกษาต้องการสัมภาษณ์แบบลึกซึ้งจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ให้สัมภาษณ์มีความคุ้นเคยและให้คำตอบมากที่สุด และมีมากกว่าที่ผู้สัมภาษณ์ได้เตรียมข้อมูลเพื่อที่จะสัมภาษณ์ เช่น การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลต่าง ๆ

1.4 การสัมภาษณ์ซ้ำ (Repeated Interview) เป็นวิธีการศึกษาแบบการศึกษาซ้ำ (panel study) จึงต้องมีการสัมภาษณ์ซ้ำเป็นครั้งที่สอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาความเปลี่ยนแปลง เช่น การสัมภาษณ์พฤติกรรมการบริโภคก่อนและหลังในเรื่องอาหารสุกเป็นอย่างไร

2. แบ่งตามเทคนิคการสัมภาษณ์ได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตามคำถามต่าง ๆ ที่มีไว้ในแบบสัมภาษณ์โดยไม่สามารถที่จะดัดแปลงเป็นคำถามอื่น ๆ ได้ เป็นการสร้างมาตรฐานเดียวกันกับการสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ เพื่อช่วยลดอคติของการสัมภาษณ์แต่ละบุคคลอาจแบ่งย่อยเป็น 2 ชนิด

2.1.1 การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม (Interview Schedule) เป็นการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม โดยมากมักจะนำไปสัมภาษณ์ชาวบ้านซึ่งไม่มีความรู้ความสามารถที่

จะเข้าใจแบบสอบถามที่จะต้องกรอกด้วยตนเอง จึงมีการนำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์ อาจจะมี ความยืดหยุ่นในการสัมภาษณ์ในแต่ละคำถาม เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามที่ตรงกับ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1.2 การสัมภาษณ์ตามแบบคำถามที่กำหนดไว้ (Questioned Interview) เป็น การสัมภาษณ์แบบคำถามต่าง ๆ ที่มีไว้โดยไม่มี การดัดแปลงการสัมภาษณ์แต่อย่างใด เช่น การ สํารวจสำมะโนประชากร การสำรวจสำมะโนในทางธุรกิจ และอื่น ๆ

2.2 การสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีขอบเขตของคำถามที่แน่นอน มีเพียงแนวทางกว้าง ๆ เป็นแนวทางการ สัมภาษณ์ (interview guide) ซึ่งสร้างขึ้นเป็นประเด็นหรือหัวข้อในการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์โดยไม่ ใช้แบบสอบถาม แต่มีกรอบคำถามเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ โดยผู้ ศึกษาจะกำหนดว่าต้องการอะไร และกำหนดหัวข้อย่อยหรือประเด็นคำถาม เช่น ประวัติหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ ในแต่ละประเด็นคำถามจะมีการแจกแจงคำถามย่อย ๆ ผู้สัมภาษณ์จะพูดคุยถาม ประเด็นคำถามที่ได้เตรียมไว้นั้นโดยใช้คำถามหลัก ๆ ได้แก่ ใคร อะไร ที่ไหน อย่างไร เท่าไร และทำไม

2.3 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – structured Interview) เป็นการ สัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยคำถามต่าง ๆ ในแบบสอบถามแต่สามารถที่จะปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมเพื่อให้ เกิดความชัดเจนในคำตอบได้

สรุปได้ว่า การสัมภาษณ์มีทั้งแบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งมีโครงสร้าง และแบบไม่มี โครงสร้าง มีลักษณะที่แตกต่างกันตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ขั้นตอนของการสัมภาษณ์

ขั้นตอนของการสัมภาษณ์เป็นการเตรียมการในด้านต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะทำการ สัมภาษณ์ในขั้นต่อไป ซึ่งควรจะทำเป็นลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

มลิวรรณ ผิวคราม (2553 : 153 – 154) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ว่าจะสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องอะไร และ จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์อย่างไร
2. ศึกษาหัวเรื่องที่จะเก็บข้อมูลอย่างละเอียด
3. ไปสำรวจพื้นที่ที่จะไปเก็บข้อมูล เพื่อให้ทราบสถานที่ การเดินทาง กำหนดการ นัดหมายเวลา กำหนดที่พัก และยานพาหนะอย่างคร่าว ๆ ล่วงหน้า
4. ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่จะไปสัมภาษณ์ ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะต้องทราบความเป็นอยู่

อุปนิสัยส่วนรวม โดยทั่ว ๆ ไป และวางแผนจะไปสัมภาษณ์เวลาใดจึงจะได้ข้อมูลจากผู้ที่ถูก สัมภาษณ์

5. กำหนด วัน เวลา สถานที่ และกลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์
6. ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการเขต ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน หรือประธาน ประชาคม แจ้งกำหนดนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ที่ขอความร่วมมือ
7. กำหนดแบบของการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ หรือสภาพแวดล้อม ของกลุ่มตัวอย่าง
8. สร้างแบบสัมภาษณ์ ควรเป็นลักษณะคำถามเปิดเป็นส่วนใหญ่ และตามด้วย คำถามบางข้อ โดยแบบสัมภาษณ์นั้น ก็ไม่ควรยาวเกินไปนัก
9. ทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้าย ๆ กับกลุ่ม ตัวอย่างที่จะไปเก็บข้อมูลจริง ๆ และนำมาตรวจสอบหาข้อบกพร่องของแบบสัมภาษณ์ เพื่อจะได้ ปรับปรุงคำถามให้เหมาะสม
10. ทำคู่มือการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ทราบว่า คำถามบางข้อที่อาจก่อให้เกิด การสับสนมีความหมายอย่างไร และควรจะถามอย่างไร หนึ่งข้อมูลบางชนิดต้องเก็บจากท้องถิ่น ที่มีภาษาแตกต่างกัน เช่น ภาคเหนือ หรือภาคใต้ ควรจะมีการเตรียมศึกษาภาษาถิ่นเป็นคู่มือเอาไว้ โดยเฉพาะถ้าการเก็บข้อมูลนั้น มีสาระสำคัญที่มาตราดวงวัดแล้ว ควรจะมีคู่มืออธิบายมาตราดวงวัด ภาษาท้องถิ่นและภาษากลางเปรียบเทียบไว้ด้วย เพื่อความเข้าใจถูกต้องตรงกันทั้งสองฝ่าย
11. จัดอบรมผู้สัมภาษณ์ให้เข้าใจแบบสอบถามในแนวเดียวกันทุกคน เพื่อผลในการ ได้รับข้อที่มีความหมายในแนวกันด้วยนั่นเอง
12. จัดเตรียมรายชื่อของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ และแผนผังการเดินทางมอบให้กับผู้ สัมภาษณ์แต่ละคน
13. จองที่พักล่วงหน้า และจัดเตรียมยานพาหนะให้เรียบร้อย
14. เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ขณะไปเก็บข้อมูล เช่น แบบสอบถาม เวชภัณฑ์ ต่าง ๆ บัตรข้าราชการ บัตรนักศึกษา กล้องถ่ายภาพ หรือเครื่องบันทึกเสียง
15. ประชาสัมพันธ์ไปยังผู้ที่จะถูกสัมภาษณ์ล่วงหน้า เพื่อจะกำหนดเวลาในการ พบปะสัมภาษณ์ได้ตรงกันทั้ง สองฝ่าย
16. แบ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อความสะดวกในการควบคุม และจัด เก็บข้อมูล การกำหนดกลุ่มย่อยนี้ต้องมีหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งจะเรียกว่า Supervisor ทำหน้าที่ เป็นผู้ดูแล แต่จะต้องคำนึงถึงอุปนิสัยของหัวหน้ากลุ่มพอสมควร และมีอิทธิพลต่อการเก็บข้อมูล

ของนักสัมภาษณ์มาก

ชยันต์ วรรณะภูติ (2553 : 153 – 154) การสัมภาษณ์ที่ดีควรจะมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การแนะนำตัว (Introduction) ผู้สัมภาษณ์จะต้องแนะนำตัวเองเสียก่อนเพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทราบและคุ้นเคย อย่างไรก็ตามผู้สัมภาษณ์จะต้องสังเกตสิ่งแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ว่ามีความพร้อมที่จะให้สัมภาษณ์หรือไม่ เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์กำลังทำอาหารเข้า ไม่ควรที่จะทำการสัมภาษณ์ จึงต้องพิจารณาความเหมาะสมของระยะเวลาและสถานที่
2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (Good Relationship) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้สัมภาษณ์จะต้องสร้างความคุ้นเคย มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อผู้ให้สัมภาษณ์ จึงเป็นเทคนิคเฉพาะของผู้สัมภาษณ์แต่ละคนจะมีความสามารถที่สร้างความเป็นกันเองอย่างไรเพื่อให้ผู้สัมภาษณ์มีความพร้อมและพอใจในการตอบคำถามจากการสัมภาษณ์ เทคนิคนี้จึงเป็นศิลปะที่ผู้สัมภาษณ์จะต้องได้รับการฝึกฝน เช่น ถ้าหากผู้ให้สัมภาษณ์กำลังทำอาหารเข้ากำลังจะเสร็จ ผู้สัมภาษณ์ควรที่จะหาโอกาสช่วยเหลืองานเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเองให้เกิดขึ้น
3. การเข้าใจวัตถุประสงค์ (Objectives) ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถามที่กำหนดขึ้นเพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในการซักถามประกอบการสัมภาษณ์ รวมทั้งผู้สัมภาษณ์ควรบอก วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นอาจจะบอกวัตถุประสงค์ในช่วงแรกของการแนะนำตัว
4. การจดบันทึก (Take Note) ผู้สัมภาษณ์จะต้องเตรียมการจดบันทึกในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ การจดบันทึกเพื่อให้คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกบันทึกหรือลงในแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่กำหนดขึ้น เป็นการจดบันทึกเพื่อให้คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกบันทึกลงอย่างเรียบร้อย ขั้นตอนนี้ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความตั้งใจในการฟังการสัมภาษณ์เพื่อจะได้ข้อมูลที่แท้จริง
5. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าในการสัมภาษณ์จะต้องได้รับการฝึกฝนเทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ในระหว่างการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้
 - 5.1 การสังเกตการณ์ (Observing) ผู้สัมภาษณ์จะต้องสังเกตกริยาท่าทางของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม บรรยากาศต่าง ๆ และความเบื่อบนหน้าหรือความสนใจที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสนใจในเรื่องที่จะสนทนาซักถาม
 - 5.2 การฟัง (Listening) ผู้สัมภาษณ์ที่ดีควรจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ยอมรับฟังคำสนทนาบอกเล่าจากผู้ให้สัมภาษณ์แม้ว่าจะเป็นเรื่องราวที่ยาวหรือบางครั้งเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องที่ซักถามก็ตาม

5.3 การซักถาม (Questioning) ผู้สัมภาษณ์ควรที่จะต้องรู้จักการใช้คำถามซักถาม โดยถามคำถามง่ายๆ ที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความเข้าใจ

5.4 การถามซ้ำ (Probing) ผู้สัมภาษณ์ควรที่จะต้องถามซ้ำเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ได้คำตอบที่ถูกต้องตรงประเด็นมากขึ้น โดยทั่วไปการถามซ้ำมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้คำตอบที่สมบูรณ์ (Completion probe) ชัดเจน (Clarity probe) มีรายละเอียดต่อเนื่อง (Channel probe) เพื่อการพิสูจน์สมมติฐาน (Hypothetical probe) และการได้รับปฏิกิริยาตอบ (Reaction probe)

5.5 การกล่าวขอบคุณ (Thanks) เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรจะกล่าวขอบคุณแก่ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นการอำลา และขอบคุณที่ได้เสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ เป็นการแสดงออกถึงมารยาทที่ดี การสัมภาษณ์ที่ดีในแต่ละครั้งไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง การสัมภาษณ์ที่เหมาะสมควรอยู่ในระหว่าง 30 - 45 นาที

สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการสัมภาษณ์ต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่แน่นอนก่อน แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์ตามเวลาที่กำหนด อีกทั้ง ต้องมีการจัดเตรียมคู่มือการสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ สถานที่ และการเตรียมความพร้อมของผู้สัมภาษณ์

4. ข้อดีและข้อจำกัดของการสัมภาษณ์

อกิน รพีพัฒน์ (2553 : 153 – 154) ได้กล่าวถึง ข้อดีและข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ไว้ว่า

ข้อดีของการสัมภาษณ์

1. มีความยืดหยุ่น / ปรับเปลี่ยนได้
2. สามารถทะลอมและ “ล้วง” เอาข้อเท็จจริงจากผู้ตอบได้
3. สามารถขยายความประเด็นคำถามที่ไม่ชัดเจนให้แก่ผู้ตอบได้
4. ใช้ได้กับบุคคลที่ไม่สามารถอ่านและเขียน ได้
5. ใช้ได้ดีกับเรื่องราวที่มีความซับซ้อน
6. มักได้รับความร่วมมือจากตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์

1. เสียค่าใช้จ่าย และใช้เวลามาก
2. ผู้สัมภาษณ์อาจมีอคติหรือใช้คำถามนำ
3. ต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นเวลานานเพื่อให้เกิดทักษะสัมภาษณ์ที่ดี
4. ผู้สัมภาษณ์อาจมีอิทธิพลต่อความนึกคิดผู้ให้สัมภาษณ์

อมรา พงศาพิชญ์ (2550 : 113 – 114) ได้กล่าวถึง ข้อดีและข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ ดังนี้

ข้อดีของการสัมภาษณ์

1. ใช้ได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย แม้ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก หรือเขียนไม่ได้ก็สามารถให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ได้
2. การสัมภาษณ์เป็นการสร้างความเป็นกันเองกับผู้สัมภาษณ์โดยตรง
3. ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถซักถามคำถามให้เข้าใจก่อนที่จะตอบได้
4. ข้อมูลที่ได้มีความเชื่อถือได้มากกว่าแบบสอบถาม
5. ผู้ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและซักถามเมื่อไม่เข้าใจได้
6. ผู้สัมภาษณ์สามารถอ่านความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องต่าง ๆ ได้

ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์

1. ข้อมูลที่ได้ขึ้นอยู่กับผู้สัมภาษณ์โดยตรงได้แก่คุณสมบัติของผู้สัมภาษณ์ เช่น บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ ไหวพริบ การตัดสินใจ เป็นต้น
2. อารมณ์ของผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ มีผลต่อความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
3. การสัมภาษณ์ต้องใช้เวลาเพราะต้องสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล
4. ข้อมูลที่ได้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพอากาศ แสง เสียง รบกวน เป็นต้น

สุภางค์ จันทวานิช (2551 : 100) ได้กล่าวถึง ข้อดีและข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ ดังนี้

ข้อดีของการสัมภาษณ์

1. ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสได้สังเกตและศึกษาสภาพการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนปฏิกิริยาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. ได้คำตอบที่แน่ชัดสมบูรณ์ สามารถอธิบายข้อสงสัยต่าง ๆ ให้แก่ผู้ตอบได้
3. สามารถเก็บข้อมูลได้ แม้ผู้ตอบจะมิการศึกษาต่ำหรือเป็นผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

4. โอกาสที่จะได้ข้อมูลมีสูงมากเพราะผู้ตอบส่วนใหญ่ยินดีให้ความร่วมมือ

ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์

1. ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง
2. มีปัญหาเกี่ยวกับการฝึกให้คำแนะนำผู้ที่จะออกไปสัมภาษณ์ การติดตามและควบคุมการสัมภาษณ์

3. จะมีอคติหรือความลำเอียงของผู้สัมภาษณ์

4. ต้องใช้เวลาและแรงงาน

สรุปได้ว่า ข้อดีของการสัมภาษณ์ คือ มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ ใช้ได้กับเรื่องราวที่มีความซับซ้อน ใช้ได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย แม้ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก หรือเขียนไม่ได้ ข้อมูลที่ได้มีความเชื่อถือได้มากกว่าแบบสอบถาม และผู้ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและซักถามเมื่อไม่เข้าใจได้ ส่วนข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ คือ ใช้เวลามาก ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง อารมณ์ ความมือคติหรือความลำเอียงของผู้สัมภาษณ์มีผลต่อความเที่ยงตรงของข้อมูล และผู้สัมภาษณ์ต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นเวลานานเพื่อให้เกิดทักษะ

วงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA)

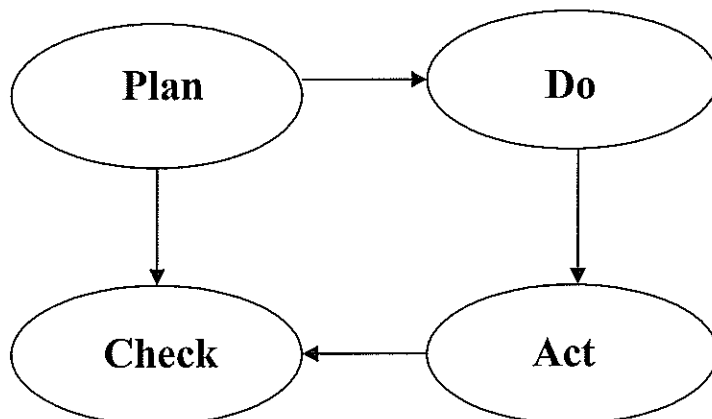
PDCA คือ วงจรที่พัฒนามาจากวงจรที่คิดค้นโดยวอลต์เตอร์ ชิวฮาร์ท (Walter Shewhart) ผู้บุกเบิกการใช้สถิติสำหรับวงการอุตสาหกรรมและต่อมาวงจรนี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น เมื่อ เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง (W.Edwards Deming) ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพเผยแพร่ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานภายในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วยค้นหาปัญหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนการผลิต โดยพนักงานเอง จนวงจรนี้เป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อว่า “วงจรเดมมิ่ง” ต่อมาพบว่า แนวคิดในการใช้วงจร PDCA นั้น สามารถนำมาใช้ได้กับทุกกิจกรรม จึงทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก PDCA เป็นอักษรนำของศัพท์ภาษาอังกฤษ 4 คำ คือ

P : Plan = วางแผน

D : DO = ปฏิบัติตามแผน

C : Check = ตรวจสอบ / ประเมินผลและนำผลประเมินมาวิเคราะห์

A : Action = ปรับปรุงดำเนินการให้เหมาะสมตามผลการประเมิน

แผนภาพที่ 2 วงจรคุณภาพของเดมมิ่ง

1. การวางแผน (Plan : P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญเนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรครบวงจร เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบ และประเมินผล ในขั้นตอนนี้ มีการดำเนินการดังนี้

1.1 ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรจะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพ หรือแบบสอบถาม เป็นต้น

1.3 อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิ หรือแผนภาพ เช่น แผนภูมิแกนต์ แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคนในทีมงานคุณภาพเกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการแก้ปัญหาโดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน

1.4 เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

2. การปฏิบัติตามแผน (Do : D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดี จากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้ก็นำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป

3. การตรวจสอบ (Check : C) หมายถึง การตรวจสอบว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหาตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตาม เป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผน การเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

4. การดำเนินการให้เหมาะสม (Action : A) เป็นการกระทำภายหลังจากที่กระบวนการ 3 ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นกรนำเอาผลจากขั้นการตรวจสอบ (C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไป

ประโยชน์ของ PDCA

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 4) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ PDCA ไว้ดังนี้

1. เพื่อป้องกัน

1.1 การนำวงจร PDCA ไปใช้ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีการวางแผน การวางแผนที่ดีช่วย ป้องกันปัญหาที่ไม่ควรเกิด ช่วยลดความสับสนในการทำงาน ลดการใช้ทรัพยากรมากหรือน้อยเกิน ความพอดีลดความสูญเสียในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 การทำงานที่มีการตรวจสอบเป็นระยะ ทำให้การปฏิบัติงานมีความรัดกุมขึ้น และแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วก่อนจะลุกลาม

1.3 การตรวจสอบที่นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วไม่เกิด ซ้ำหรือลดความรุนแรงของปัญหา ถือเป็นกรนำความผิดพลาดมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2. เพื่อแก้ไขปัญหา

1.1 ถ้าเราประสบสิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่สะอาด ไม่สะดวก ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ประหยัดเราควรแก้ปัญหา

1.2 การใช้ PDCA เพื่อการแก้ปัญหาด้วยการตรวจสอบว่ามีอะไรบ้างที่เป็น ปัญหา เมื่อหาปัญหาได้ ก็นำมาวางแผนเพื่อดำเนินการตามวงจร PDCA ต่อไป

3. เพื่อปรับปรุง

PDCA เพื่อการปรับปรุง คือ ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหา แต่เราต้องเสาะแสวงหาสิ่ง ต่าง ๆ หรือวิธีการที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม เมื่อเราคิดว่าจะปรับปรุง อะไร ก็ให้ใช้วงจร PDCA เป็นขั้นตอนในการปรับปรุงข้อสำคัญ ต้องเริ่ม PDCA ที่ตัวเองก่อน มุ่งไปที่คนอื่น

บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย ถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียนใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวาปีปทุม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูน และอำเภอยางสีสุราช ปีงบประมาณ 2555 มีปริมาณงานในความรับผิดชอบ ดังนี้

1. สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา	240 แห่ง
1.1 สถานศึกษาสังกัด สพฐ.	225 แห่ง
1.2 สถานศึกษาเอกชน	9 แห่ง
1.3 สถานศึกษาปริยัติธรรม	6 แห่ง
2. สถานศึกษาในสังกัด จำแนกตามช่วงชั้นที่เปิดสอน	

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีโรงเรียนในสังกัด (สพฐ) จำนวน 225 แห่ง แยกเป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 177 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 78.67 และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.33

3. นักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน	36,487 คน
3.1 นักเรียนสังกัด สพฐ.	31,881 คน
3.2 นักเรียนโรงเรียนเอกชน	4,606 คน
4. จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา	2,382 คน
4.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน	225 คน
4.2 รองผู้อำนวยการโรงเรียน	13 คน
4.3 ครู	1,899 คน
4.4 พนักงานราชการ	61 คน
4.5 ลูกจ้างประจำ	109 คน
4.6 ลูกจ้างชั่วคราว (ครู)	34 คน
4.7 อัตรากำลัง (นักการภารโรง)	41 คน

5. จำนวนบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 93 คน

5.1 ผอ.สพป	1 คน
5.2 รอง ผอ.สพป	7 คน
5.3ศึกษานิเทศก์	20 คน
5.4 บุคลากรทางการศึกษา	51 คน
5.5 ลูกจ้างประจำ	5 คน
5.6 ลูกจ้างชั่วคราว	9 คน

วิสัยทัศน์ (Vision)

เป็นองค์กรบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างมีคุณภาพพร้อมเข้าสู่ความเป็นผู้นำประชาคมอาเซียน

พันธกิจ (Mission)

พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับ ปฏิบัติคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง พัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ เข้าสู่ความเป็นผู้นำประชาคมอาเซียน พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

ค่านิยมร่วม (Shared Values)

“มุ่งสู่การบริการที่เป็นเลิศ Best”

มีภาพลักษณ์ที่ดี	B = Brand
การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	E = Efficiency
เป็นองค์กรแห่งความร่วมมือ	S = Share
การทำงานเป็นทีม	T = Teamwork

ความหมายของค่านิยม

1. มีภาพลักษณ์ที่ดี (Brand) หมายถึง ยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน ให้บริการที่ดีและมีความประทับใจ
2. การบริการจัดการที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การมุ่งมั่นทำงานให้สัมฤทธิ์ผลตามภารกิจและเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. เป็นองค์กรแห่งความร่วมมือ (Share) หมายถึง องค์กรที่ดำเนินงานด้วยความรับผิดชอบ สานความสัมพันธ์ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จ

4. ทำงานเป็นทีม (Teamwork) หมายถึง การทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงาน เกิดความรัก ความสามัคคี มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

บริบทโรงเรียน

ในการคัดเลือกโรงเรียนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีผลงานและการบริหารจัดการด้านอาหารกลางวันดีเด่น ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของโรงเรียนต่าง ๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนเมืองวาปีปทุม

โรงเรียนเมืองวาปีปทุม ตั้งอยู่เลขที่ 68 หมู่ที่ 25 ถนนมหาปรีชาวงศ์ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44120 หมายเลขโทรศัพท์ 0-4379-8559, 0-4379-9342

เขตบริการของโรงเรียน

หมู่ที่ 1 ตำบล หนองแสง อำเภอวาปีปทุม

หมู่ที่ 2 ตำบล หนองแสง อำเภอวาปีปทุม

หมู่ที่ 24 ตำบล หนองแสง อำเภอวาปีปทุม

หมู่ที่ 25 ตำบล หนองแสง อำเภอวาปีปทุม

ระยะทางจากโรงเรียนถึงหน่วยงานทางการศึกษา

สำนักงานกลุ่มพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ ระยะทาง 100 เมตร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ระยะทาง 1 กิโลเมตร

1.1 สภาพชุมชน

1.1.1 สภาพเศรษฐกิจ

ลักษณะของชุมชนที่โรงเรียน ตั้งอยู่เป็นเขตเทศบาลตำบลหนองแสง มีประชากรประมาณ 5,508 คน ประชาชนร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ และบางส่วนไปประกอบอาชีพรับจ้าง ฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เพราะการประกอบอาชีพ ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิต ตกต่ำ ความต้องการเครื่องอุปโภคบริโภคสูงเป็นไปตามยุคสมัย

บริโภคนิยม นอกจากนี้ยังมีผู้ปกครองนักเรียนส่วนน้อยประกอบอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจมีฐานะ ร่ำรวยและมั่นคง ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างดีเยี่ยม ให้ความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนมาโดยตลอด ระดับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับดีมาก

1.1.2 สถานที่ทางศาสนา มีวัด 4 แห่ง คือ

- 1) วัดโสมนัสประดิษฐ์
- 2) วัดกลาง
- 3) วัดศรีชุมพล
- 4) วัดสุวรรณพิตร

1.1.3 สถานที่ราชการ

เด็กและเยาวชน เข้ารับการศึกษา ในสถานศึกษาดังนี้

- 1) โรงเรียนเมืองวาปีปทุม เปิดสอน ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 2) โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม เปิดสอน ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - ชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6

- 3) ศูนย์เด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองแสง (วัดโสมนัสประดิษฐ์) สอนชั้นเตรียม

อนุบาล

- 4) สถานดูแลเด็กก่อนวัยเรียนศรีสุวรรณเนอร์ซิ่งแคร์ (เอกชน) รับเด็กอายุ

3 เดือน ถึง 3 ปี

- 5) สถานดูแลเด็กก่อนวัยเรียนรวีวรรณเนอร์สเซอรี่ (เอกชน) รับเด็กอายุ

3 เดือน ถึง 3 ปี

- 6) โรงเรียนรุ่งอรุณวิทย์ (เอกชน) เปิดสอนชั้นเตรียมอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 4

- 7) โรงเรียนวาปีปทุม เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

1.1.4 สถานที่ราชการ/รัฐวิสาหกิจส่วนอื่น ๆ

- 1) ที่ว่าการอำเภอวาปีปทุม
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2
- 3) สถานีตำรวจภูธรอำเภอวาปีปทุม

- 4) โรงพยาบาลวาปีปทุม
- 5) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวาปีปทุม
- 6) ที่ทำการไปรษณีย์อำเภอวาปีปทุม
- 7) สำนักงานที่ดินจังหวัดมหาสารคามสาขาอำเภอวาปีปทุม
- 8) สำนักงานเทศบาลตำบลหนองแสง
- 9) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง
- 10) แขวงการทางอำเภอวาปีปทุม
- 11) สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอวาปีปทุม
- 12) สำนักงานการประปาส่วนภูมิภาคสาขาอำเภอวาปีปทุม
- 13) ธนาคารออมสินสาขาอำเภอวาปีปทุม
- 14) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาอำเภอวาปีปทุม

1.2 วิสัยทัศน์ (Vision)

จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม นำความรู้มุ่งสู่มาตรฐานสากล มีสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น นิยมในความเป็นไทย ใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 พันธกิจ (Mission)

- 1.3.1 จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม
- 1.3.2 พัฒนาผู้เรียนให้มีสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 1.3.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มุ่งสู่มาตรฐานสากล
- 1.3.4 จัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.3.5 พัฒนาผู้เรียนให้นิยมในความเป็นไทย และใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 เป้าประสงค์ (Goals)

- 1.4.1 ผู้เรียนร้อยละ 80 มีคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด
- 1.4.2 ผู้เรียนร้อยละ 100 มีสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย

1.4.3 ผู้เรียนร้อยละ 75 มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

1.4.4 ผู้เรียนร้อยละ 75 เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4.5 ผู้เรียนร้อยละ 80 นิยมในความเป็นไทย และ ใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.6 ผู้เรียนร้อยละ 70 ใช้ความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการเรียนรู้และดำรงชีวิต

6. กลยุทธ์ (Strategies)

6.1 สร้างความเสมอภาคและเพิ่ม โอกาสให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา

6.2 สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดี คล่องตัว มีประสิทธิภาพ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม

6.3 พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และทักษะการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ

6.4 สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ มีทักษะในการปฏิบัติงานสามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

6.5 เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

6.6 ระดมสรรพกำลังสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่เข้มแข็งอันเกิดจากพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร ประชาสังคมในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์ ผู้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา

2. โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม

2.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

มุ่งเน้นการจัดการจัดการศึกษาให้เป็นแบบอย่างที่ดีและมีคุณภาพ สอนองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.2 พันธกิจ (Mission)

- 2.2.1 พัฒนาบุคลากรสู่ครูมืออาชีพ และมีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา
- 2.2.2 ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพ
- 2.2.3 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
- 2.2.4 จัดการเรียนการสอนโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้
- 2.2.5 จัดหาและพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย
- 2.2.6 บริหารองค์กร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

2.3 เป้าประสงค์ (Goals)

- 2.3.1 บุคลากรมีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ
- 2.3.2 ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานด้านผู้เรียน ในทุกมาตรฐาน เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก
- 2.3.3 ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหาความรู้ได้

2.4 กลยุทธ์ (Strategies)

- 2.4.1 คุณธรรมนำความรู้และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ
- 2.4.2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียน
- 2.2.4 พัฒนาคุณภาพละมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
- 2.2.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชุมชนเอกชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

3. โรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม

โรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม ตั้งอยู่เลขที่ 123 หมู่ 23 บ้านไชยทอง ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ e-mail : nongchochai@hotmail.com http:// www.nongkuchai mkzone2.net สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 บนเนื้อที่ 17 ไร่ 2 งาน 45 ตารางวา เปิดสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับประถมศึกษา

เขตพื้นที่บริการ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไชยทอง บ้านหนองคูไชยและบ้านหนองขาม ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

3.1 ข้อมูลด้านการบริหาร

นางสุมนา เนื่องไชยยศ วุฒิการศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขา การวัดผลการศึกษา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม ตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม 2550 จนถึงปัจจุบัน

3.2 ประวัติโรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม

โรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 23 บ้านไชยทอง ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2480 โดยนายอำเภอเป็นผู้จัดตั้ง (นายทิพย์ กฤษณานิตย์) เดิมชื่อว่าโรงเรียนวัดบ้านหนองคูไชย และได้เปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ดังปัจจุบันนี้ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2532 ด้วยเหตุผลคือ มีเขตบริการบ้านไชยทอง บ้านหนองคูไชยและบ้านหนองขามได้ส่งนักเรียนเข้ามาเรียน เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รวม 4 ชั้นเรียน โดยครั้งแรกได้อาศัยศาลาวัดบ้านหนองคูไชยเป็นสถานที่เรียนชั่วคราว

ในปี พ.ศ. 2514 ได้รับงบประมาณจำนวน 90,000 บาท จากทางราชการให้ก่อสร้างอาคารเรียน (อาคารไม้ 1 ชั้น) แบบ ป.1ฉ. ขนาด 3 ห้องเรียน และในปี พ.ศ. 2522 ได้รับงบประมาณ 300,000 บาทสร้างอาคารเรียนแบบ ป.1ฉ. ขนาด 3 ห้องเรียน (อาคาร 2 ชั้น) และเปิดทำการสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ. 2530 ได้ขยายชั้นเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา อาคารต่อเติมชั้นล่าง 2 ครั้ง ครั้งหลังสุดได้ต่อเติมอีก 2 ห้องเรียน เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2540 จนเสร็จเรียบร้อยดังเห็นในปัจจุบัน การต่อเติมอาคารใช้งบประมาณจากการบริจาคของคณะครู – การโรง กรรมการโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนทั้ง 3 หมู่บ้าน ปัจจุบันโรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม มีเขตบริการอยู่ 3 หมู่บ้าน คือ

3.2.1 บ้านไชยทอง หมู่ที่ 18 ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ

จังหวัดมหาสารคาม

3.2.2 บ้านหนองขาม หมู่ที่ 19 ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ

จังหวัดมหาสารคาม

3.2.3 บ้านหนองคูไชย หมู่ที่ 23 ตำบลหนองแสง อำเภอลำปลายมาศ

จังหวัดมหาสารคาม

3.3 วิสัยทัศน์ (Vision)

ภายในปีการศึกษา 2556 โรงเรียนบ้านหนองคูไชยหนองขาม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นคุณภาพผู้เรียน ให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีความสุขในการดำรงชีวิต ภายใต้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.4 พันธกิจ (Mission)

3.4.1 จัดการศึกษาระดับปฐมวัย

3.4.2 จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

3.5 เป้าประสงค์ (Goals)

3.5.1 ผู้เรียนระดับปฐมวัยได้รับการเตรียมความพร้อมทุกคน

3.5.2 ผู้เรียนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับได้เรียนทุกคน

3.5.3 ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีความสุขในการดำรงชีวิต ร้อยละ 80

3.6 กลยุทธ์ (Strategies)

3.6.1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกระดับ

3.6.2 ปฏิรูปคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.6.3 พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษา ระบบประกันคุณภาพภายใน

3.6.4 พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.6.5 ระดมทรัพยากรเพื่อจัดบรรยากาศแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้พร้อมส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีทางการศึกษา

4. โรงเรียนบ้านแวงนคร “สังฆวิทยา”

โรงเรียนบ้านแวงนคร “สังฆวิทยา” ที่ตั้ง 100 หมู่ 5 ตำบล จัวบาอำเภอ วาปีปทุม จังหวัด มหาสารคาม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 โทรศัพท์ 043-750138 e- Mail wangnakhon@gmail.com Website www.mkarea2.com/wangnakhon.

เปิดสอนระดับชั้น อนุบาล 1 ถึงระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 เนื้อที่ 6 ไร่ 30 ตารางวา เขตพื้นที่
บริการบ้านเวงต้อน หมู่ 5 ตำบลจัวบา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

โรงเรียนบ้านเวงนคร "สังฆวิทยา" เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่
5 บ้านเวงต้อน ตำบลจัวบา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม 44120 ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9
พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 โดยพระครูขันตริวิวินัยคุณ พร้อมชาวบ้านเวงต้อน ห่างจากจังหวัด
มหาสารคามประมาณ 25 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอวาปีปทุม ประมาณ 15 กิโลเมตร ห่างจาก
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประมาณ 15 กิโลเมตร

4.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

โรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐานชาติ บูรณาการวิถีไทยและปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

4.2 พันธกิจ (Mission)

4.2.1 จัดการศึกษาระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาแก่ประชากรวัยเรียน ให้
ได้มาตรฐานและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด

4.2.2 พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

4.2.3 ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ

4.2.4 อนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทยและท้องถิ่น

4.2.5 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา

4.2.6 พัฒนาสถานศึกษาตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

4.3 เป้าประสงค์ (Goals)

4.3.1 เพื่อให้ประชากรในวัยเรียนได้รับ โอกาสทางการศึกษาและมีคุณภาพ

4.3.2 เพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพตาม
มาตรฐานการศึกษาชาติ

4.3.3 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม ปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 8 ประการ

4.3.4 เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นครูมืออาชีพ มีขวัญกำลังใจ และมี
ความก้าวหน้าทางอาชีพ

4.4.5 เพื่อให้สังคมชุมชนตระหนักเห็นคุณค่าในการจัดศึกษาขั้นพื้นฐาน ยอมรับในบทบาทของโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4.4.6 เพื่อให้โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้อต่อการจัดการศึกษา และลดมลพิษของโลก

4.4.7 มีหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

4.5 กลยุทธ์ (Strategies)

4.5.1 สร้างความเสมอภาคและเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง

4.5.2 พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

4.5.3 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

4.5.4 พัฒนาครูและบุคลากรสู่มาตรฐานวิชาชีพ

4.4.5 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปฐมวัยและหลักสูตรท้องถิ่น

4.5.6 บริหารจัดการศึกษาตามนโยบายรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียน

จากการศึกษาบริบทโรงเรียนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ทั้ง 4 แห่ง ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนที่มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และเป็นที่ประจักษ์สามารถแบบอย่างที่ดีได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วิทยา ขอดนารี (2551 : 79) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การปฏิบัติตามกระบวนการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียน อำเภอศรีสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียน อำเภอศรีสงคราม

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงานตามแผน ด้านการประเมินผล และด้านปรับปรุงและพัฒนา

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารงาน โครงการอาหารกลางวันพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนิสา อ่ำพันธุ์เปรม (2551 : 147) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวัน ตำบลสระกระโจม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยใช้กรณีศึกษาโรงเรียนดอกโสน กับโรงเรียนดอกสะเดา ผลการศึกษา พบว่า ทั้งสองโรงเรียนมีลักษณะทั่วไปคล้ายคลึงกัน ความแตกต่างที่สำคัญ คือ โรงเรียนดอกโสนจัดทำอาหารกลางวันเอง ส่วนโรงเรียนดอกสะเดาจ้างเหมาให้นักคณานอกจัดทำ ผลการศึกษาขบวนการและรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นบทบาทและแนวคิดของผู้บริหาร ครู นักเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงมีความแตกต่างกันในเชิงปฏิบัติตามแนวนโยบายการวางแผนการดำเนินงาน การสร้างแรงกระตุ้นละงูใจ พร้อมทั้งการประเมินผลสำหรับด้านปัญหาและอุปสรรคที่เหมือนกัน คือ ชุมชนไม่มีเวลา ครูเสียเวลาสอนเด็กและไม่มีความสามารถในการประกอบอาหาร นักเรียนไม่มีความสามารถในการประกอบอาหารและขาดความรับผิดชอบ และงบประมาณมีไม่เพียงพอ ปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างกัน คือ ครูโรงเรียนดอกโสนมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนดอกสะเดา

ฉนัต จ่ากลาง (2551 : 145) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษาของอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น” ได้กล่าวถึงการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้งบประมาณและแหล่งเงินทุนที่สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาคารสถานที่ เครื่องและครุภัณฑ์ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น จะช่วยในกาสรพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้น ๆ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติที่จะทำให้อัตุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่และช่วยให้เกิดการวางแผน การจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน ได้อย่างเหมาะสมและจากผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดอาหารกลางวันในรูปแบบอาหารเพิ่มเติมและมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันเพียงพอ แต่มีงบประมาณไม่เพียงพอไม่ต่อเนื่อง และพบว่าครูผู้รับผิดชอบโครงการส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัดโครงการอาหารกลางวันในระดับต่ำ ส่วนนักเรียนมีความรู้ด้านโภชนาการและการจัดอาหารกลางวันในระดับปานกลาง

วิษณุ อุบลแก้ว (2550 : 68-70) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยครูที่ทำการสอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ครูที่เคยและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกัน แต่ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีภูมิลำเนาต่างกัน และมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน และผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกัน ส่วนครูหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันที่มีโรงเรียนขนาดต่างกันและครูหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกัน

ศตวรรษ พลมณี (2549 : 144) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ทฤษฎีอรรถประโยชน์พหุลักษณะในการจัดลำดับความสำคัญของรูปแบบโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน” โดยใช้แบบสอบถามกับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 17 โรงเรียน ผลการวิจัย สรุปว่า คุณลักษณะที่ใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของรูปแบบโครงการอาหารกลางวันจะอยู่ภายใต้คุณลักษณะหลัก 4 ประการ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านการบริหารและดำเนินงาน 3) ด้านอาหารและโภชนาการและ 4) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน รูปแบบโครงการอาหารกลางวันที่มีอรรถประโยชน์รวมสูงสุด คือ แบบโรงเรียนจัดบริการเอง รองลงมา คือ แบบโรงเรียนจัดจ้างผู้ประกอบอาหาร โดยการกำกับของโรงเรียน แบบครัวกลาง แบบให้พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาขายและแบบให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านตามลำดับ ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีความคิดเห็นต่อเทคนิคเอ็มแอลยูทีในด้านวิธีการปฏิบัติ ด้านผลการตัดสินใจของการเลือกรูปแบบโครงการอาหารกลางวัน และด้านความพึงพอใจอยู่ระดับมาก

ปรียดี วงศ์ธีเบศร์ (2549 : 151) วิจัยเรื่อง “ระบบการจัดโครงการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านอิฐกุด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสุมาลย์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้าโรงเรียนบ้านอิฐกุดได้ดำเนินการโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่วันที่ 24

พหุศักราช 2535 เป็นต้นมา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหลายฝ่าย คือ สำนักพระราชวัง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดสกลนคร หน่วยงานเอกชน และผู้มีจิตศรัทธาส่งผลให้โรงเรียนบ้านอิ๊กุด มีงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ แรงงานตลอดจนวิธีการ ในการดำเนินการ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดกิจกรรมลงในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน 5 แผน 19 โครงการ ทำให้โรงเรียนมีผลผลิตทางเกษตรประกอบอาหารกลางวันและให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันได้ทุกคนทุกวัน ปัญหาที่สำคัญที่พบ คือ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ยังไม่เพียงพอส่งผลให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อโครงการอาหารกลางวัน สาเหตุเนื่องจากโรงเรียนได้รับงบประมาณจากส่วนราชการเท่าเทียมกับโรงเรียนอื่น แต่สภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร จึงเป็นเหตุให้ต้องใช้งบวัสดุอุปกรณ์และน้ำมากกว่าที่อื่น การแก้ไขทางโรงเรียนพยายามของบประมาณเพื่อสร้างระบบระบายน้ำในการเกษตร ขอพันธุ์ปลาจากสถานีประมงน้ำจืดจังหวัดสกลนคร เพิ่มเติมและขอการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ชุมชน และผู้มีศรัทธาเป็นครั้งคราวเท่าที่จะทำได้

2. ด้านกระบวนการ โรงเรียนบ้านอิ๊กุดได้จัดให้มีกิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียน คือ โครงการปลูกพืชผักสวนครัว โครงการประมงโรงเรียน โครงการเลี้ยงสัตว์ปีก โครงการเลี้ยงสุกร โครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และยังมีโครงการแปลงผลผลิตทางการเกษตรเป็นอาหารกลางวัน เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการประกอบกิจกรรมด้านการเกษตรและการผลิตอาหาร รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ ปัญหาสำคัญที่พบเกี่ยวกับการปลูกพืชผัก คือ ขาดแคลนน้ำ ดินไม่สมบูรณ์ ขาดปุ๋ยธรรมชาติ ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ คือ ใส่น้ำเพื่อประกอบอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่วนปัญหาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร คือ บุคลากรมีจำกัด สภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก น้ำท่วมขังและแล้งจัด การแก้ปัญหาโรงเรียนพยายามขุดดินสูงระหว่างระดับดินเดิมเพื่อการปลูกพืช ส่วนเรื่องน้ำได้จัดหางบประมาณท่อน้ำแบบน้ำหยดและสปริงเกอร์เพื่อประหยัดน้ำ แก้ปัญหาเนื้อสัตว์ไม่เพียงพอในการประกอบอาหาร โดยพยายามหาซื้อเนื้อสัตว์จากท้องถิ่นมาเสริม แก้ปัญหาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยระดมนักเรียนช่วยกันทำในช่วงที่มีวัตถุดิบมากตามฤดูกาล

3. ด้านผลผลิต ผลการผลิตจากการดำเนินงานตามโครงการ แยกออกเป็น 3 ด้าน คือ อาหารกลางวัน ผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบส่งให้โครงการอาหารกลางวัน จัดทำอาหารจนนักเรียนได้รับประทานทุกคนทุกวัน แม้จะไม่เพียงพอก็สามารถจัดดำเนินการได้ตลอดปี ทางด้านภาวะโภชนาการ ปรากฏว่า นักเรียนมีภาวะโภชนาการอยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้การเรียนดีขึ้น ส่วนความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์ได้เสด็จเยี่ยมโรงเรียนบ้านอิ๊กุดอีกครั้ง ในวันที่ 23

พศจิกายน 2538 พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยในการดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริโดยทรงมีพระกระแสพระราชดำรัสว่า “โรงเรียนนี้จัดกิจกรรมได้ครบวงจร โรงเรียนสวยเป็นตัวอย่างของการจัดกิจกรรมเกษตรแก่โรงเรียนและชุมชน” ปัญหาสำคัญที่พบได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรผลิตไม่ได้ทุกฤดูกาล เนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ด้านภาวะโภชนาการปัญหาเกี่ยวกับอุปนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมชุมชน และช่วงปิดเทอมนักเรียนไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นเหตุให้การขาดสารอาหารและขาดไอโอดีนเพิ่มขึ้นในช่วงนั้น การแก้ปัญหาดำเนินการ โดยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มปริมาณอาหารกลางวันและแนะนำให้นักเรียนผู้ปกครองทำการเกษตรในครอบครัว เพื่อลดการขาดสารอาหารในช่วงปิดเรียนด้วย

จักรพงษ์ บุญเลิศ (2549 : 156) ทำการศึกษาเรื่อง “สภาพการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนได้มีการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติและหลักเกณฑ์การดำเนินงานด้านงบประมาณอยู่ในระดับมาก มีสถานที่ให้นักเรียนได้รับประทานอาหาร และประกอบอาหารอย่างเหมาะสม ทุกโรงเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนมีการจัดทำอาหารกลางวันที่เปิดเรียน โดยได้คำนึงถึงคุณค่าและโภชนาการ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู-อาจารย์ เป็นผู้initiateและประเมินผลในภาพรวมมีปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากกระทรวงศึกษาธิการไม่เพียงพอแก่การดำเนินงาน

ศิริลักษณ์ อุปวาณิช (2548 : 112) วิจัยเรื่อง “การสำรวจภาวะโภชนาการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการ ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสุโขทัย” ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษามีน้ำหนักตัวปกติ ร้อยละ 76.70 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 16.00 และน้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 7.30 นักเรียนจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลและนักเรียนจาก โรงเรียนนอกเขต มีภาวะโภชนาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงและระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบริโภคนิสัยเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการของนักเรียน โดยพบว่านักเรียนกลุ่มที่มีน้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน มีการรับประทานอาหารทั้ง 3 มื้อและอาหารว่างเป็นประจำมากกว่านักเรียนกลุ่มที่มีน้ำหนักปกติและน้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน ส่วนปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า ผู้จัดเตรียมอาหารในครอบครัวส่วนใหญ่ คือมารดาภาวะโภชนาการของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดา-มารดานักเรียน ตลอดจนระดับรายได้ของครอบครัว ดังนั้น การส่งเสริมภาวะโภชนาการในเด็กวัยเรียนจึงควรให้ความสำคัญต่อการให้โภชนศึกษา

แก่นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียน รวมทั้งควรให้การส่งเสริมสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในเขตชนบท และเพื่อจะได้ทราบถึงแนวโน้มของการเจริญเติบโตของเด็กวัยเรียน จึงควรมีการบันทึกข้อมูลการเฝ้าระวังภาวะการเจริญเติบโตของเด็กวัยเรียนในส่วนของนักเรียนที่มีน้ำหนักสูงกว่าเกณฑ์ไว้ด้วย

ดาวรุ่ง คีรีแสง (2548 : 123) ทำการศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีคณะกรรมการดำเนินงานมากกว่า 5 คน วางโครงการจัดอาหารกลางวันเป็นรายปี มีการประเมินผลโครงการในปลายปีการศึกษา แรงงานใช้แม่ครัวจ้าง ได้รับงบประมาณจากกรุงเทพมหานคร การจัดสรรเงินให้นักเรียนขาดแคลนไม่เพียงพอ สถานที่ประกอบอาหารได้แก่ โรงอาหารซึ่งอยู่ในสภาพพอใช้ได้ สถานที่รับประทานอาหารของนักเรียนคือ โรงอาหารและจะพักรับประทานอาหารไม่พร้อมกัน สถานที่รับประทานอาหารของนักเรียนคือ โรงอาหารและจะพักรับประทานอาหารไม่พร้อมกัน สถานที่เก็บล้างภาชนะเป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะ อุปกรณ์และภาชนะใช้ประกอบอาหารที่เพียงพอ ใช้ภาชนะหุ้มเป็นที่ใส่อาหาร การประเมินผลโครงการ ทำเป็นรายเดือน ประเมินโดยสังเกตการรับประทานอาหารของนักเรียน สำหรับปัญหาในการบริหารโครงการอาหารกลางวัน พบว่า รูปแบบการดำเนินการจัดโครงการ บุคลากร งบประมาณ การเงิน วัสดุอุปกรณ์ การติดตามประเมินผลโครงการมีปัญหาในระดับน้อย ส่วนด้านอาคารสถานที่ มีปัญหาในระดับปานกลางและเมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันตามขนาดของโรงเรียนแล้ว พบว่า ด้านงบประมาณ โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหางบประมาณมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่นัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

กมล วัฒนาซึ่งเจริญชัย (2548 : 150) วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะของนักเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 12 ปี มีความรู้ด้านโภชนาการ สุขภาพดีไม่เจ็บป่วย บิดามารดาจบชั้นประถมศึกษา บิดาประกอบอาชีพรับจ้างมารดาประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มารดาส่วนใหญ่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน รายได้ต่อคนต่อเดือน ต่ำกว่า 2,000 บาท มีความเพียงพอของรายได้และผลผลิตเป็นครอบครัวขนาดกลางมีสมาชิก 5-7 คน มีการย้ายถิ่นระยะสั้นของบิดาและ/หรือมารดา ด้านบริโภคนิสัย ส่วนใหญ่มีการบริโภคอาหาร ความชอบอาหารและความเชื่อเกี่ยวกับอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ รวมทั้งมีการรับประทานอาหารครบ 3 มื้อต่อวัน ได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่ถูกต้องจากครอบครัวมากที่สุด รองลงมา คือ ครู เพื่อนและสื่อมวลชน ตามลำดับสำหรับภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษา การประเมินโดยใช้เกณฑ์น้ำหนักต่ออายุ มีภาวะโภชนาการปกติร้อยละ 83.8

ภาวะขาดสารอาหารร้อยละ 16.2

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษาทดสอบ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์เพียร์สัน พบว่า ความรู้ด้าน โภชนาการ ประวัติความเจ็บป่วย ความเพียงพอของรายได้และผลผลิต การบริโภคอาหาร ความชอบอาหาร ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร จำนวนมือที่รับประทานใน 1 วัน และอิทธิพลจากครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษา ทดสอบโดยการวิเคราะห์จำแนกประเภทแบบขั้นตอน พบว่า ความชอบอาหาร ความรู้ด้วยโภชนาการ ประวัติความเจ็บป่วย ความเพียงพอของรายได้และผลผลิต อิทธิพลจากครอบครัว การบริโภคอาหาร รายได้ต่อเดือนต่อคน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมเกียรติ ชายุดะชะ (2548 : 145) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบโครงการอาหารกลางวันแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน” กรณีศึกษา : โรงเรียนวัดผาท่ง อำเภอบ้านไร่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี เขต 1 ” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีปัญหาด้านการจัดการด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์มีปัญหามากที่สุดถึงน้อยที่สุด ตามลำดับ ผลการจัดเวทีชาวบ้านด้วยกระบวนการ เอไอซี (AIC) ทุกขั้นตอนของกระบวนการมีผลการประเมินในระดับผ่านยอดเยี่ยมการพัฒนาารูปแบบโครงการอาหารกลางวันแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาจากปัญหาปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันทั้ง 4 ด้าน โดยการจัดเวทีชาวบ้านได้มาตรการในการแก้ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ดังนี้

1. ด้านวัสดุอุปกรณ์

1.1 อาคารสถานที่ ต้องจัดทำให้พอเพียง

1.2 วัสดุประกอบอาหาร กลุ่มแรกที่ทำอาหารต้องเพิ่มปริมาณอาหารประเภทเนื้อ

2. ด้านบุคลากร ต้องจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างทีมงานจากเวทีชาวบ้านด้วยกระบวนการ เอไอซี (AIC)

3. ด้านการจัดการ ต้องวางแผนดำเนินการ ชัดเจน โปร่งใส มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้

4. ด้านงบประมาณ ต้องจัดทำบันทึกการใช้จ่าย มีระบบบัญชีชัดเจน และสมทบเงินเพิ่มสำหรับโครงการที่ต้องการแก้ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ให้บรรลุผลตามมาตรการนั้น มี 5 โครงการ ดังนี้

4.1 โครงการครบเครื่องเรื่องเครื่องครัว

- 4.2 โครงการเพิ่มคุณค่าทางอาหาร
- 4.3 โครงการสร้างทีมงาน
- 4.4 โครงการการมีส่วนร่วม
- 4.5 โครงการสมทบทุนอาหารกลางวัน

การประกอบอาหารและขาดความรับผิดชอบ และงบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างกัน คือ ครูโรงเรียนดกโสนมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนดอกสะเดา

เพ็ญศิริ ลักษณะงาม (2547 : 91-100) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนเขตการศึกษา 9 พบว่า โรงเรียนร้อยละ 59.52 ไม่มีโรงอาหาร ร้อยละ 73.50 ไม่มีโรงครัว ร้อยละ 85.71 มีที่นั่งรับประทานอาหารไม่เพียงพอ ในโรงเรียนขนาดเล็กจัดทำอาหารกลางวัน โดยครูและนักเรียนจัดเป็นเวรสูงถึงร้อยละ 95.24 ความร่วมมือของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนส่วนใหญ่ นำผลผลิตทางการเกษตรกรรมมาใช้ในการประกอบอาหารกลางวันแต่ไม่เพียงพอ และน้ำที่ใช้ในการเกษตรกรรมก็มีไม่เพียงพอ สำหรับปัญหาในการดำเนินงานมีดังนี้ ความล่าช้าของงบประมาณ ขาดความรู้และประสบการณ์ บุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ จำนวนเด็กที่ต้องให้ความช่วยเหลือมีจำนวนมาก

บุญเลิศ เสนียงศ์ ณ อุษยา (2547 : 145) ศึกษาเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 1 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการบริหารโครงการอาหารกลางวัน และพบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ปัญหาด้านสถานที่ในการเก็บอาหาร สถานที่เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ ขาดโต๊ะเก้าอี้ ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีงานด้านการสอนหนักมากเมื่อต้องรับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันเพิ่มขึ้นอีก ทำให้มีเวลาในการปฏิบัติงานด้านนี้น้อยลง ปัญหาด้านการเดินทาง เนื่องจากระยะทางระหว่างโรงเรียนกับตลาดห่างไกลกันมาก ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเสียเวลามากโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก และปัญหาการวางแผนการบริหารโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน พบว่า ยังขาดข้อมูลที่จำเป็นในการวางแผนดำเนินงาน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เคล (Kale, 1981 : 167-168) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของนโยบายโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนกับภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียน เขตการศึกษา 2 แห่งรัฐฟลอริดา โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่จัดบริการอาหารกลางวันให้กับนักเรียนทั้งหมด

โรงเรียนที่มีบริการอาหารของโรงเรียนร่วมกับมีร้านค้ามาขายด้วย และโรงเรียนมีอนุญาตให้นักเรียนออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียน การเก็บข้อมูลจากอาสาสมัคร 363 คน ซึ่งอายุระหว่าง 12-16 ปี ในโรงเรียนชนเมืองและชนบทโดยควบคุมตัวอย่างให้มีสภาพทางเศรษฐกิจอายุเชื้อชาติใกล้เคียง ภาวะโภชนาการที่ต้องการศึกษาใช้เกณฑ์ที่เป็นข้อเสนอแนะของโครงการอาหารกลางวันของรัฐบาลกลาง และมีการตรวจวิเคราะห์ผลทางชีวเคมีของวิตามินเอ วิตามินซี และเหล็กในเลือด ผลการวิจัย พบว่า ไม่มีความแตกต่างทางภาวะโภชนาการของนักเรียนชนบทกับโรงเรียนชนเมือง นักเรียนชายมีภาวะโภชนาการสูงกว่านักเรียนหญิง นอกจากนั้น ความแตกต่างระหว่างวิตามินเอ วิตามินซี และเหล็ก พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่จัดอาหารกลางวันให้มีความแตกต่างจากนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้จัดอาหารกลางวัน และนักเรียนที่รับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัด มีความแตกต่างกันจากนักเรียนที่รับประทานอาหารนอกโรงเรียน

ลัตทูกา (Lattuca. 1981 : 161-162) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินชีวิตที่มีต่อการมีส่วนร่วมในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน จุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิตระหว่างนักเรียนซึ่งรับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนกับนักเรียนที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนโดยศึกษาจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 206 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนกับกลุ่มที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน และแบ่งแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเป็น 7 หมวดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนมีแนวโน้มว่าเป็นผู้ชอบกิจกรรมกับสมาชิกในครอบครัวที่แม่มิได้ทำงานนอกบ้าน ส่วนนักเรียนที่รับประทานอาหารของโรงเรียน พบว่า เป็นเด็กที่รับประทานอาหารฟรี รับประทานอาหารกับครอบครัวเพียงวันละ 2 มื้อ และเด็กที่กลับไปบ้านไม่มีอาหารว่างรับประทาน

บร็อกแมน และกันเตอร์ (Borgman and Gunter. 1983 : 149-150) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหาร โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยเน้นศึกษาเฉพาะคุณภาพของบุคลากรที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหาร โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และพัฒนารูปแบบของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมอาหาร สถานที่ในการประกอบอาหาร โรงเรียนขนาดต่างๆ ในตำบลวางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันให้ง่ายและคล้ายคลึงกัน ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ โภชนาการ ซึ่งขึ้นตรงต่ออาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ถ้าไม่พิจารณาถึงขนาดโรงเรียนแล้ว นโยบายการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนทุกขนาด ควรจ้าง โภชนาการเป็นผู้ดำเนินการให้บริการอาหารกลางวันและผู้ประกอบอาหารควรได้ประกาศนียบัตรด้านอาหาร

และโภชนาการ โดยเฉพาะ

เรีธมีเยอร์ (Rethmeyer, 1988 : 156-157) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะของโปรแกรม บริหารอาหาร โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในเมืองลอสแอนเจลิส (Characteristics of effective School Foodservice Programs) โดยศึกษากับหัวหน้าที่รับผิดชอบโปรแกรม และผู้อำนวยการ โรงเรียนประจำตำบล 82 แห่ง สรุปผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและวัดประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันสูง 6 ด้าน ดังนี้

1. ภาพรวมของสถานบริการอาหารของโรงเรียนดำเนินได้ผลงานดี
2. อาหารที่บริการจากสถานบริการนี้ เป็นอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการสูง
3. สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้มีลักษณะที่ดี
4. สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของนักเรียน
5. สถานบริการอาหารนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของคณะทำงานในท้องถิ่น
6. ทศนคติโดยส่วนรวมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีโปรแกรมอาหารกลางวัน เป็นไปในเกณฑ์ดีและหลังจากวิเคราะห์ลักษณะของโปรแกรมที่ประสบความสำเร็จโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ได้ดังนี้ คือ สถานบริการอาหารของโรงเรียนต้องปรับบางส่วนให้ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน ทศนคติที่ดีของคณะทำงานที่ต้องบริการนักเรียน สถานบริการเหล่านี้ จะต้องมีการชี้แจงให้เห็นข่าวสารกับนักเรียน ฝ่ายบริหารโรงเรียนและชุมชน การตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการบริการอาหารจะกระทำโดยผู้อำนวยการของสถานศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า ในการดำเนินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังคงประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากการขาดปัจจัยที่ เป็นส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ เริ่ม ตั้งแต่บุคลากร ทรัพยากร ความร่วมมือกับชุมชน รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน และประเภทของ โรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันที่ประสบ ความสำเร็จอย่างรวดเร็วยั่งยืน ได้อยู่ที่ผู้บริหาร โรงเรียนต้องให้ความสำคัญต่อการจัดโครงการอาหาร กลางวันในโรงเรียนต้องมีความสามารถในการเชิญชวนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองสนับสนุนช่วยเหลือในการทำอาหารให้กับนักเรียนและบุคลากร ที่เป็นส่วนสำคัญในการจัดอาหารกลางวันก็ คือ ครูผู้รับผิดชอบในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการและมีประสบการณ์ทางด้าน

คหกรรมศาสตร์ เพื่อจัดเตรียมรายการอาหารให้กับนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้การดำเนินงานประสบผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะทำให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพเจริญเติบโตสมวัยเพิ่มขึ้น และปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน ที่มีภาวะทุพโภชนาการในโรงเรียน ประถมศึกษาลดลงจนกระทั่งในอนาคตพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาไม่มีปัญหาของนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการและนักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันอีก รวมถึงนักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีมีมารยาท มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้รับจาก โครงการอาหารกลางวันไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY